

**BULLETIN
SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE
KNIŽNÍC**

ROČNÍK 7

ČÍSLO 2

BRATISLAVA 1999

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 7

1999, číslo 2

OBSAH

Zamyslenie sa nad novým knižničným zákonom	3
Návrh zákona o knižniciach	4

ČLÁNKY A ŠTÚDIE

Želmíra Brozmannová: Turčianska knižnica v Martine v roku 1998	22
Hana Vydrová: Tekovská knižnica konečne opäť svojprávna!	28
Klára Kernerová: Jubilujúca Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach	30
Eva Šulajová: O bratislavských ľudových knižniciach a deťoch	32
Marta Weissová: Výsledky celoštátnej štatistiky verejných a vedeckých knižníc SR za rok 1998	36

INFORMÁCIE

(jk) Z 2. zasadnutia správnej rady SAK dňa 3. februára 1999	39
(jk) K aktuálnym problémom slovenského knihovníctva	39
(jk) Správna rada a valné zhromaždenie SAK 30. marca 1999	40
(jk) Z Programového vyhlásenia vlády	41
Na okraj Plánu legislatívnych úloh vlády SR na rok 1999	44
(jk) Vedecká knižnica pre 21. storočie v Brne	46
Knižnica budúcnosti vo Viedni	47

PREČÍTALI SME ZA VÁS

Projekt Infovek Slovensko	48
Miroslav Ressler: Verejné knižnice a Európska únia	50

EBLIDA INFORMUJE

57

Bulletin

Slovenskej asociácie knižníc 2/99

VYDAVATEĽ

Slovenská asociácia knižníc

Sekretariát:

Ústredná knižnica FiF UK

Gondova 2, 818 01 Bratislava

PRESEDA SAK

Daniela Gondová

HLAVNÝ REDAKTOR

Ján Kurák

REDAKČNÁ RADA

Jana Amrichová, Želmíra Brozmannová, Anna Gašparovičová,

Mária Koložváryová, Mária Mlynáriková, Danko Petrášová,

Tatiana Popová, Darina Šovčíková

MIESTO A ROK VYDANIA

Bratislava 1999

NÁKLAD

130 výtlačkov

TLAČ

Centrum VTI SR v Bratislave

VYDÁVA SA PRE INTERNÚ POTREBU SAK ŠTYRIKRÁT ROČNE.

Zamyslenie sa nad novým knižničným zákonom

PhDr. Daniela Gondová

Napriek tomu, že história prípravy nového knižničného zákona je pomerne dost' známa a na túto tému bolo publikovaných viacero príspevkov, dovoľte stručnú rekapituláciu.

Nový knižničný zákon sa pripravuje od roku 1990, keď sa konštatovalo, že zákon č. 53/1959 Zb. o jednotnej sústave knižníc je v mnohom prekonaný, nevyhovujúci a zastaraný. Potreba a požiadavka vypracovať nový moderný knižničný zákon sa javila ako jedna z najdôležitejších úloh v rámci transformačného procesu v knižniciach.

Už v roku 1992 vznikol návrh zásad zákona SNR o knižničnej činnosti. Po rozsiahlej odbornej diskusii, a najmä v súvislosti s výraznými spoločenskými zmenami, ku ktorým došlo počas prípravných prác, sa konštatovalo, že je potrebné, aby návrh knižničného zákona zohľadňoval o. i. aj viaceré nové dokumenty, ako napr. Ústavu Slovenskej republiky, Chartu OSN o základných ľudských právach, Manifest UNESCO o verejných knižniciach a pod. Z tohto dôvodu bola koncom roku 1994 vytvorená zo zástupcov Spolku slovenských knihovníkov, Slovenskej asociácie knižníc a Slovenskej národnej knižnice v Matici slovenskej pracovná skupina na prípravu návrhu knižničného zákona. Návrh knižničného zákona bol pripravený a po pripomienkach a posúdení odbornou knihovníckou verejnosťou v októbri 1995 odovzdaný Ministerstvu kultúry SR, ako predkladateľovi tohto zákona, na ďalšie legislatívne pokračovanie. Počas ďalšieho obdobia boli cesty zákona veľmi zaujímavé a nevyspytateľné - zákon bol rôzne upravovaný, vzniklo x verzií (po 15. sme to prestali počítať) a, paradoxne, „autori“ zákona vyvíjali obrovské úsilie, aby návrh knižničného zákona nebol prijatý. Hlavným dôvodom nesúhlasu s modifikovaným obsahom knižničného zákona bola skutočnosť, že zmeny textu sa orientovali najmä na ťažiskovú časť zákona, a to na návrh štruktúry knižničného systému Slovenskej republiky. Navrhované zmeny v knižničnom systéme boli nesystémové, nekompatibilné s medzinárodnými štandardmi a odporúčaniami. V predchádzajúcom volebnom období knižničný zákon nebol prijatý.

Bezprostredne po voľbách, v októbri 1998, sa na podnet Spolku slovenských knihovníkov a Slovenskej asociácie knižníc obnovila činnosť pôvodnej ad-hoc pracovnej komisie na prípravu návrhu knižničného zákona. Komisia bola vytvorená zo zástupcov Spolku slovenských knihovníkov, Slovenskej asociácie knižníc, Slovenskej národnej knižnice v Matici slovenskej a Univerzitetnej knižnice v Bratislave - Národného knižničného centra. Cieľom komisie bolo vypracovať nový návrh knižničného zákona, ktorý by reflektoval zmeny a vývoj v oblasti knižničnej a informačnej vedy za posledné obdobie. V decembri 1998 minister kultúry SR touto úlohou poveril komisiu oficiálne. V marci 1999 bola vymenovaná

Ústredná knižničná rada, ktorá od komisie prebrala úlohu dokončiť návrh knižničného zákona.

Práce na návrhu knižničného zákona sú ukončené a návrh zákona bude koncom mája 1999 odovzdaný ministerstvu kultúry. Súčasťou návrhu knižničného zákona sú aj viaceré vyhlášky - vyhláška o správe knižničných fondov, vyhláška o historických knižničných fondoch, vyhláška o medziknižničnej výpožičnej službe, vyhláška o koordinácii bibliografickej činnosti, vyhláška o národnej bibliografickej registrácii, vyhláška o súborných katalógoch, vyhláška o ďalšom vzdelávaní pracovníkov knižníc.

Väčšinu práce na návrhu knižničného zákona odviedla pracovná komisia. Komisia, ihneď od svojho vzniku, intenzívne pracovala, stretnutia sa konali v dvojtrojtýždňových intervaloch. Boli to stretnutia, na ktorých bolo potrebné vydiskutovať a vyriešiť veľa problémov, prichádzať ku kompromisom, dohodám. Nie vždy sa to darilo a doteraz nie je úplne isté, či si všetci členovia komisie osvojili obsah zákona a stotožnili sa s ním, najmä s už spomínanou ťažiskovou časťou - návrhom knižničného systému Slovenskej republiky. Odborná knihovnícka verejnosť sa k návrhu knižničného zákona tiež vyjadrila a väčšina pripomienok bola do návrhu zákona zapracovaná. Možno konštatovať, že sa knihovníci stotožnili s filozofiou zákona bez vážnejších výhrad. Návrh knižničného zákona bol daný aj na legislatívnu úpravu právneho expertovi s cieľom eliminovať právne nedostatky.

Na nasledujúcich stránkach predkladáme návrh knižničného zákona v podobe, v akej bude predsedom Ústrednej knižničnej rady Slovenskej republiky odovzdaný Ministerstvu kultúry Slovenskej republiky. Je potrebné uviesť, že predkladateľom návrhu zákona je práve ministerstvo kultúry. Predkladateľ zákona musí, samozrejme, s návrhom zákona súhlasiť a ak s ním nesúhlasí, má právo ho zmeniť, resp. upraviť...

Na záver návrhu knižničného zákona želáme šťastnú cestu v spleti paragrafov, v legislatívnom konaní čo najmenej obsahových zmien a do skorého videnia v zbierke zákonov.

Návrh zákona o knižniciach

PRVÁ ČASŤ

ZÁKLADNÉ USTANOVENIA

§ 1

Účel a pôsobnosť zákona

- (1) Účelom zákona je ustanoviť úlohy a základné funkcie knižníc a pôsobnosť orgánov štátnej správy, obcí a iných právnických osôb a fyzických osôb, spojenú so zriaďovaním knižníc a poskytovaním knižnično-informačných služieb verejnosti.

- (2) Zákon sa vzťahuje na všetky knižnice na území Slovenskej republiky, ktoré poskytujú knižnično-informačné služby verejnosti.
- (3) Na účely tohto zákona sa za knižnice poskytujúce knižnično-informačné služby verejnosti považujú knižnice financované zo štátnych prostriedkov alebo iných verejných zdrojov.

§ 2

Vymedzenie pojmov

Knižnica je kultúrna, informačná a vzdelávacia inštitúcia, ktorá prostredníctvom odborného personálu a vybavenia vytvára, spracúva a uchováva knižničný fond a poskytuje používateľom knižnično-informačné služby zodpovedajúce ich kultúrnym, informačným, výskumným, vzdelávacím a rekreačným potrebám.

§ 3

- (1) *Depozitná knižnica* je samostatná knižnica alebo špeciálne zariadenie jednej, prípadne viacerých knižníc, v ktorom sa dokumenty deponujú podľa určitých podmienok. Služí na uskladnenie a sprístupňovanie nevyužívaných alebo menej využívaných častí knižničného fondu.
- (2) *Historický knižničný fond* je samostatný a z hľadiska dopĺňania ucelený knižničný fond osobitnej kultúrnej a historickej hodnoty. Historický knižničný fond tvorí najmä vzácny rukopis, stará a vzácna tlač do roku 1830, slovacikálny dokument do roku 1918, zachovaná historická knižničná budova, interiér alebo mobiliár.
- (3) *Knižnično-informačné služby* sú základné a špeciálne služby. K *základným* knižnično-informačným službám patria najmä prezenčné a absenčné výpožičky dokumentov, ústne faktografické a bibliografické informácie. *Špeciálne* knižnično-informačné služby tvoria písomné bibliografické informácie a rešerše, medziknižničné výpožičné služby a medzinárodné medziknižničné výpožičné služby, prístup k vonkajším informačným zdrojom, expertízy, prehľadové štúdie, poskytovanie kópií dokumentov, preklady, vydávanie publikácií a iné.
- (4) *Knižničný dokument* (ďalej len „dokument“) je bibliografická jednotka alebo exemplár v knižničnom fonde bez ohľadu na obsah dokumentu a formu nosiča informácie.
- (5) *Knižničný fond* je organizovaný súbor dokumentov vybraných, usporiadaných, odborne spracovaných, uchovávaných a sprístupňovaných v súlade s funkciami knižnice. Knižničný fond sa podľa charakteru a úloh knižnice sústavne dopĺňa a obnovuje.
- (6) *Knižničný systém* je organizovaná množina knižníc, medzi ktorými existujú funkčné vzťahy a ktorej cieľom je poskytovanie knižničných a informačných služieb.

- (7) *Konzervačná knižnica* je knižnica, ktorej zákon určuje ziskávať a trvale uchovávať jeden exemplár všetkých publikácií vydaných v Slovenskej republike.
- (8) *Sivá literatúra* je pomenovanie druhu dokumentov, ktoré spravidla v malých nákladoch vydávajú výskumné ústavy, univerzity, medzinárodné a lokálne úrady a podniky. Tieto dokumenty nie sú bežne dostupné prostredníctvom knižkoveckých kanálov, ťažko sa vyhľadávajú a ziskávajú.
- (9) *Slovacikálny dokument* (ďalej len „slovacikum“) je dokument slovenského pôvodu podľa autorstva, jazyka, vydania na území Slovenska alebo podľa obsahu týkajúceho sa Slovenska a Slovákov bez ohľadu na autora, jazyk a miesto vydania.
- (10) *Súborný katalóg* je katalóg združujúci záznamy o dokumentoch, ktoré sa nachádzajú vo fondoch viacerých knižníc alebo informačných inštitúcií.

DRUHÁ ČASŤ

ÚLOHY KNIŽNÍC A KNIŽNIČNÝ SYSTÉM SLOVENSKEJ REPUBLIKY

§ 4

Úlohy knižníc

- (1) Knižnice zabezpečujú slobodný prístup k poznatkom a informáciám šíreným na všetkých druhoch nosičov.¹
- (2) Knižnice uspokojujú kultúrne, informačné, vedecké a výskumné potreby používateľov, podporujú celoživotné vzdelávanie, nezávislé rozhodovanie a duchovný rozvoj jednotlivca a spoločnosti.
- (3) Knižnice vytvárajú, uchovávajú, spracovávajú, ochraňujú a sprístupňujú knižničný fond, ktorý tvorí súčasť kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky.
- (4) Knižnica plní svoje poslanie využívaním svojho knižničného a informačného fondu a poskytovaním služieb, ako aj využívaním fondov a služieb iných knižníc, knižničných systémov a globálnych informačných sietí.

§ 5

Knižničný systém Slovenskej republiky

- (1) Knižničný systém Slovenskej republiky je decentralizovaný a otvorený systém založený na spolupráci knižníc a výmene informácií.
- (2) Knižničný systém Slovenskej republiky tvorí *národná knižnica, vedecké knižnice, akademické knižnice, verejné knižnice, školské knižnice a špeciálne knižnice*.

¹ Čl. 26 a 43 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení ústavného zákona č. 224/1998 Z. z. a ústavného zákona č. 9/1999 Z. z.

§ 6

Národná knižnica

- (1) Národnou knižnicou Slovenskej republiky je Slovenská národná knižnica (ďalej len „národná knižnica“). Národná knižnica je právnickou osobou.
- (2) Sídлом národnej knižnice je mesto Martin.
- (3) Zriaďovateľom národnej knižnice je Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo kultúry“).
- (4) Riaditeľ národnej knižnice vymenúva na základe výsledkov konkurzu minister kultúry.
- (5) Národná knižnica je:
 - a) konzervačnou a depozitnou knižnicou Slovenskej republiky,
 - b) národnou bibliografickou agentúrou, koordinátorom národného bibliografického systému, národnej bibliografickej registrácie a evidencie slovacík, spracovania a sprístupňovania Slovenskej národnej bibliografie,
 - c) pracoviskom pre archívnu,² múzejnú a biografickú dokumentáciu, výskum, ochranu a podporu slovenskej kultúry a literatúry,
 - d) metodickou, poradenskou, koordinačnou a štatistickou ustanovizňou knižničného systému Slovenskej republiky,
 - e) národnou agentúrou na pridelovanie medzinárodných štandardizačných čísel a medzinárodnej identifikácie dokumentov,
 - f) vedeckovýskumným a štandardizačným pracoviskom knižničného systému Slovenskej republiky, národným ústredím medziknižničnej výpožičnej služby v Slovenskej republike.
- (6) Národná knižnica najmä:
 - a) prednostne zhromažďuje, spracúva, uchováva, ochraňuje a sprístupňuje domáce a zahraničné slovaciká,
 - b) povoľuje vývoz historických knižničných fondov a dokumentov, ktoré sú súčasťou kultúrneho dedičstva, z územia Slovenskej republiky,³
 - c) koordinuje medzinárodnú spoluprácu knižníc Slovenskej republiky,
 - d) vykonáva dohľad nad ochranou a správou historických knižničných fondov,
 - e) vedie ústrednú evidenciu štátnej pamiatkovej starostlivosti o historických knižničných fondoch Slovenskej republiky,
 - f) organizuje ďalšie vzdelávanie knižnično-informačných pracovníkov,⁴
 - g) vykonáva funkcie národného pracoviska v oblasti reštaurovania, konzervovania a ochranného kópiovania dokumentov,

² Napríklad § 26 zákona Slovenskej národnej rady č. 149/1975 Zb. o archívnictve.

³ Zákon č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti, zákon č. 115/1998 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov múzejnej hodnoty a galerijnej hodnoty.

⁴ Zákon č. 386/1997 o ďalšom vzdelávaní a o zmene zákona č. 387/1996 Z. z. o zamestnanosti v znení zákona č. 70/1997 Z. z.

- h) koordinuje tvorbu súborných katalógov knižníc Slovenskej republiky, je správcom súborného katalógu monografií knižníc Slovenskej republiky.

§ 7

Vedecké knižnice

- (1) Vedecké knižnice sú univerzálne alebo špecializované knižnice zamerané na určité oblasti vedy a výskumu. Majú celoslovenskú pôsobnosť a univerzálny alebo špecializovaný knižničný fond.
- (2) Vedeckými univerzálnymi alebo špecializovanými knižnicami sú najmä Univerzitná knižnica v Bratislave, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, Štátna vedecká knižnica v Košiciach, Štátna vedecká knižnica v Prešove, Ústredná knižnica Slovenskej akadémie vied, Slovenská lekárska knižnica, Slovenská pedagogická knižnica, Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky.
- (3) Funkcie špecializovaných vedeckých knižníc s celoštátnou pôsobnosťou môžu plniť aj akademické knižnice.
- (4) Zriaďovateľmi vedeckých knižníc sú najmä ministerstvá, iné ústredné orgány štátnej správy a krajské úrady.
- (5) Vedecké knižnice zriaďujú a zrušujú zriaďovatelia v súlade s odbornými kritériami stanovenými Knižničnou radou Slovenskej republiky (ďalej len „knižničná rada“).
- (6) Podrobnosti o postavení a úlohách vedeckých univerzálnych knižníc a vedeckých špecializovaných knižníc ustanovia ich štatúty. Podmienkou platnosti štatútu vedeckej knižnice je jeho registrácia ministerstvom kultúry po predchádzajúcom schválení zriaďovateľom.
- (7) Vedecká knižnica je v rámci svojho zamerania:
 - a) koordináčnym pracoviskom medzinárodnej knižnično-informačnej spolupráce,
 - b) výskumným, metodickým, vzdelávacím, poradenským a štatistickým pracoviskom národného knižničného systému,
 - c) pracoviskom medziknižničnej výpožičnej služby a medzinárodnej medziknižničnej výpožičnej služby,
 - d) depozitnou knižnicou dokumentov medzinárodných organizácií v súlade s medzinárodnými dohodami.
- (8) Úlohou vedeckej knižnice v rámci jej zamerania je najmä:
 - a) zhromažďovať, spracúvať, uchovávať, ochraňovať a sprístupňovať fondy domácich a zahraničných vedeckých a odborných dokumentov a informačných zdrojov,

- b) poskytovať základné a špeciálne knižnično-informačné služby na rozvoj vedy, kultúry a vzdelávania,
 - c) plniť úlohy konzervačnej knižnice na základe zákona o povinných výtlačkoch,⁵
 - d) vykonávať funkciu národnej agentúry na pridelovanie medzinárodných štandardných čísel a medzinárodnú identifikáciu dokumentov,
 - e) plniť celoštátne úlohy verejných informačných služieb štátneho informačného systému a knižničného systému,
 - f) spravovať súborné katalógy knižníc špeciálnych dokumentov,
 - g) podieľať sa na tvorbe slovenskej národnej retrospektívnej bibliografie,
 - h) koordinovať tvorbu bibliografie vedných odborov, vytvárať a sprístupňovať bázy dát,
 - i) vytvárať predpoklady na integráciu knižničného systému Slovenskej republiky do medzinárodných knižničných a informačných systémov a sietí.
- (9) Univerzitná knižnica v Bratislave, ktorej zriaďovateľom je ministerstvo kultúry, plní okrem úloh uvedených v § 7 ods. 7 a 8 najmä tieto úlohy:
- a) je konzervačnou knižnicou Slovenskej republiky,
 - b) je depozitnou knižnicou OSN,
 - c) je depozitnou knižnicou a strediskom UNESCO,
 - d) je konzervačnou a depozitnou knižnicou vedeckokvalifikačných prác obhájených v SR a zabezpečuje ich národnú bibliografickú registráciu,
 - e) zabezpečuje reštaurovanie, konzervovanie a ochranné kopírovanie dokumentov,
 - f) je správcom súborného katalógu seriálov knižníc Slovenskej republiky,
 - g) je pracoviskom slovenskej národnej retrospektívnej bibliografie,
 - h) je národnou agentúrou pre medzinárodnú identifikáciu seriálov (ISSN),
 - i) je národným ústredím pre medzinárodnú medziknižničnú výpožičnú službu.
- (10) Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky, ktorého zriaďovateľom je Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, plní okrem úloh uvedených v § 7 ods. 7 a 8 najmä tieto úlohy:
- a) je Európskym referenčným centrom z poverenia Komisie Európskej únie.
 - b) je národným strediskom priemyselných a obchodných informácií (IBIS),
 - c) je koordinačným pracoviskom pre technickú normalizáciu v oblasti terminológie, informácií a dokumentácie v Slovenskej republike,
 - d) je koordinačným pracoviskom spracovávanía sivej literatúry v Slovenskej republike,

⁵ Zákon č. 212/1997 Z. z. o povinných výtlačkoch.

- e) je akreditovaným pracoviskom pre ďalšie vzdelávanie knižničných a informačných pracovníkov,
- f) je regionálnym patentovým informačným strediskom.

§ 8

Akademické knižnice

- (1) Akademické knižnice sú knižnice vysokých škôl. Pomáhajú plniť ich hlavné úlohy.⁶
- (2) Akademickou knižnicou je knižnica univerzity, knižnica vysokej školy a knižnica fakulty.
- (3) Knižnicu univerzity alebo knižnicu vysokej školy zriaďuje rektor ako zariadenie univerzity alebo vysokej školy. Knižnica univerzity alebo knižnica vysokej školy je právnickou osobou.⁷
- (4) Knižnicu fakulty zriaďuje dekan ako zariadenie fakulty.⁸
- (5) Akademická knižnica môže plniť úlohy špecializovanej vedeckej knižnice s celoštátnou pôsobnosťou. Akademické knižnice plniace úlohy špecializovanej vedeckej knižnice s celoštátnou pôsobnosťou sú najmä Slovenská ekonomická knižnica Ekonomickej univerzity v Bratislave, Slovenská lesnícka a drevárska knižnica pri Technickej univerzite vo Zvolene a Slovenská poľnohospodárska knižnica pri Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre.
- (6) Akademická knižnica je v rámci svojho zamerania a pôsobnosti:
 - (a) vedecko-informačným pracoviskom vysokej školy,
 - (b) koordinačným a poradenským pracoviskom,
 - (c) pracoviskom uchovávanía a bibliografickej registrácie kvalifikačných prác,
 - (d) pracoviskom bibliografickej registrácie publikačnej činnosti.
 - (e) depozitnou knižnicou dokumentov medzinárodných organizácií v súlade s medzinárodnými dohodami.
- (7) Úlohou akademickej knižnice v rámci jej zamerania a pôsobnosti je najmä:
 - a) vytvárať knižničné fondy v súlade s odborným zameraním príslušnej univerzity, vysokej školy alebo fakulty,
 - b) poskytovať knižničné a informačné služby najmä učiteľom, vedeckým pracovníkom, doktorandom a študentom vysokej školy,
 - c) plniť úlohy celoštátneho charakteru a poskytovať služby verejnosti za podmienok určených zriaďovateľom,

⁶ Zákon č. 172/1990 Zb. o vysokých školách v znení neskorších predpisov (úplné znenie č. 30/1997 Z. z.).

⁷ § 13 ods. 3 zákona č. 172/1990 Zb. o vysokých školách v znení neskorších predpisov (úplné znenie č. 30/1997 Z. z.).

⁸ § 13 ods. 5 zákona č. 172/1990 Zb. o vysokých školách v znení neskorších predpisov (úplné znenie č. 30/1997 Z. z.).

- d) zúčastňovať sa na riešení vedeckovýskumných a umeleckých úloh v oblasti svojho zamerania,
- e) poskytovať medziknižničné výpožičné služby,
- f) vytvárať predpoklady na integráciu knižničného systému Slovenskej republiky do medzinárodných knižničných a informačných systémov a sietí,
- g) zúčastňovať sa na tvorbe, udržiavaní a sprístupňovaní súborných katalógov knižníc.

§ 9

Verejné knižnice

- (1) Verejná knižnica pôsobí ako miestne stredisko informácií. Vytvára a sprístupňuje univerzálny knižničný fond vrátane dokumentov miestneho a regionálneho významu, poskytuje základné a podľa potreby spravidla aj špeciálne knižnično-informačné služby pre všetky vekové skupiny používateľov. Službami a kultúrno-vzdelávacími aktivitami podporuje inštitucionálne vzdelávanie, sebavzdelávanie a všestranný osobnostný rozvoj používateľov.
- (2) Zriaďovateľ verejnej knižnice zabezpečí stále dopĺňanie knižničného fondu novými dokumentmi podľa počtu, zloženia a knižnično-informačných potrieb obyvateľstva.
- (3) Mesto, v ktorom príslušný orgán štátnej správy zriadil verejnú knižnicu plniacu aj úlohu mestskej knižnice (regionálnu knižnicu alebo krajskú knižnicu), poskytne takejto knižnici každý rok doplnkovú dotáciu na nákup dokumentov do knižničného fondu.
- (4) Zriaďovateľ verejnej knižnice vytvára podmienky na zapojenie knižnice do knižničných systémov a informačných sietí.
- (5) Verejná knižnica môže plniť aj funkciu školskej knižnice na základe zmlúv s príslušnými školami.
- (6) Verejnou knižnicou je obecná knižnica, mestská knižnica, knižnica mestskej časti, regionálna knižnica a krajská knižnica.

§ 10

Obecná knižnica, mestská knižnica, knižnica mestskej časti

- (1) Obecná knižnica pôsobí spravidla v územnom obvode obce.
- (2) Obec zabezpečí knižnično-informačné služby zriadením obecnej knižnice ako právnickej osoby, alebo ako organizačného útvaru právnickej osoby zriadenej obcou, alebo prostredníctvom inej právnickej osoby.
- (3) Mestská knižnica pôsobí v územnom obvode mesta. Mesto zriadi mestskú knižnicu ako právnickú osobu alebo ako organizačný útvar právnickej osoby zriadenej mestom.

- (4) Knižnica mestskej časti pôsobí v územnom obvode mestskej časti. Mestská časť zriadi knižnicu mestskej časti ako právnickú osobu alebo ako organizačný útvar právnickej osoby zriadenej mestskou časťou.
- (5) Obecná knižnica, mestská knižnica a knižnica mestskej časti najmä:
 - a) vytvára a sprístupňuje univerzálny knižničný fond vrátane dokumentov miestneho významu,
 - b) poskytuje používateľom základné a špeciálne knižnično-informačné služby vrátane prístupu k vonkajším informačným zdrojom,
 - c) organizuje a realizuje kultúrno-vzdelávacie aktivity.

§ 11

Regionálna knižnica a krajská knižnica

- (1) Regionálna knižnica pôsobí v územnom obvode okresu alebo niekoľkých okresov. Regionálnu knižnicu zriaďuje krajský úrad. Regionálna knižnica je právnickou osobou.
- (2) Regionálna knižnica najmä:
 - a) vytvára a sprístupňuje univerzálny knižničný fond vrátane dokumentov miestneho a regionálneho významu,
 - b) poskytuje používateľom základné a špeciálne knižnično-informačné služby vrátane prístupu k vonkajším informačným zdrojom,
 - c) organizuje a realizuje kultúrno-vzdelávacie aktivity,
 - d) podieľa sa na plnení úloh verejných informačných služieb štátneho informačného a knižničného systému,
 - e) vytvára a sprístupňuje regionálne bibliografické a faktografické bázy dát,
 - f) spracúva a sprístupňuje súbežnú regionálnu bibliografiu, plní úlohy spojené s koordináciou bibliografickej činnosti v regióne,
 - g) zabezpečuje na základe zmluvných vzťahov dopĺňanie knižničných fondov obecných knižníc,
 - h) spracúva štatistiku o verejných knižniciach,
 - i) poskytuje metodickú pomoc a poradenské služby obecným knižniciam, mestským knižniciam, knižniciam iných typov a ich zriaďovateľom,
 - j) zúčastňuje sa na tvorbe, udržiavaní a sprístupňovaní súborných katalógov knižníc.
- (3) Krajská knižnica pôsobí v územnom obvode kraja. Krajskú knižnicu zriaďuje krajský úrad. Krajská knižnica je právnickou osobou.
- (4) Krajská knižnica najmä:
 - a) vytvára a sprístupňuje univerzálny knižničný fond vrátane dokumentov miestneho a regionálneho významu,
 - b) poskytuje používateľom základné a špeciálne knižnično-informačné služby

- vrátane prístupu k vonkajším informačným zdrojom,
- c) organizuje a realizuje kultúrno-vzdelávacie aktivity,
 - d) podieľa sa na plnení úloh verejných informačných služieb štátneho informačného systému a knižničného systému,
 - e) vytvára a sprístupňuje regionálne bibliografické a faktografické bázy dát,
 - f) spracúva a sprístupňuje súbežnú regionálnu bibliografiu,
 - g) zabezpečuje na základe zmluvných vzťahov dopĺňanie knižničných fondov v obecných knižniciach,
 - h) spracúva štatistiku o verejných knižniciach,
 - i) poskytuje metodickú pomoc a poradenské služby obecným knižniciam, mestským knižniciam, knižniciam iných typov a ich zriaďovateľom,
 - j) koordinuje a poradensky usmerňuje regionálne knižnice v kraji,
 - k) zabezpečuje úlohy spojené s bibliografickou registráciou a koordináciou bibliografickej činnosti v kraji,
 - l) zabezpečuje úlohy spojené s dokumentovaním stavu a rozvojom knižnično-informačných služieb verejnosti prostredníctvom knižničného systému v kraji,
 - m) zúčastňuje sa na tvorbe, udržiavaní a sprístupňovaní súborných katalógov knižníc.

§ 12

Školské knižnice

- (1) Školská knižnica je súčasťou základnej školy, strednej školy, školského zariadenia. Je zriadená školou a udržiavaná z rozpočtu školy. Školská knižnica slúži na informačné a dokumentové zabezpečenie vyučovacieho procesu a výchovno-vzdelávacej činnosti. Podporuje čitateľskú kultúru a informačnú kompetenciu žiakov.
- (2) Školská knižnica najmä :
 - a) vytvára fond dokumentov a informácií na prípravu, riadenie a realizáciu výchovno-vzdelávacieho procesu,
 - b) propaguje, sprostredkúva a sprístupňuje dokumenty a informácie žiakom, učiteľom a odborným pracovníkom prostredníctvom knižnično-informačných služieb zo svojich a vonkajších zdrojov,
 - c) pomáha pri individuálnej príprave na vyučovanie, podporuje permanentné vzdelávanie a sebavzdelávanie žiakov, učiteľov a odborných pracovníkov,
 - d) pripravuje pomôcky a programy na informačnú výchovu vo vyučovaní jednotlivých predmetov, koordinuje informačnú výchovu vo vyučovaní na škole a poskytuje metodickú pomoc učiteľom pri informačnej výchove vo vyučovaní jednotlivých predmetov.

- (3) Knižnica môže byť prístupná i verejnosti a plniť aj mimoškolské knižnično-informačné úlohy.
- (4) Činnosť školských knižníc podrobnejšie upraví osobitný rezortný vykonávací predpis.⁹

§ 13

Špeciálne knižnice

- (1) Špeciálne knižnice sú knižnice alebo knižnično-informačné strediská, ktoré zriaďujú najmä občianske združenia, nadácie, zdravotnícke zariadenia, cirkvi a náboženské spoločnosti, múzeá, archívy, galérie, podnikateľské subjekty, profesijné komory, ozbrojené a bezpečnostné zložky a iné právnické osoby alebo fyzické osoby.
- (2) Podstatná časť fondov špeciálnych knižníc je zameraná na úzko špecializovanú oblasť. Slúžia spravidla potrebám svojich zriaďovateľov v súlade s ich úlohami.
- (3) Osobitným druhom špeciálnej knižnice je Parlamentná knižnica Národnej rady Slovenskej republiky a Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebandu so sídlom v Levoči.
- (4) Parlamentná knižnica je organizačný útvar Kancelárie Národnej rady Slovenskej republiky, ktorý poskytuje knižnično-informačné služby poslancom, zamestnancom Kancelárie Národnej rady Slovenskej republiky a vybraným inštitúciám. Parlamentnú knižnicu zriaďuje Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky.
- (5) Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebandu so sídlom v Levoči je právnickou osobou. Spracúva dokumenty do foriem prístupných vnímaniu nevidiacich. Poskytuje základné a špeciálne knižnično-informačné služby nevidiacim a slabozrakým. Zriaďovateľom je ministerstvo kultúry.

TRETIA ČASŤ

§ 14

Zriaďovanie knižnice a povinnosti zriaďovateľa

- (1) Zriaďovateľ zriadi knižnicu podľa všeobecných právnych predpisov. Oznámenie o zriadení (zriaďovaciu listinu) zašle ministerstvu kultúry na registráciu do šesťdesiatich dní od jej zriadenia. Súčasťou názvu knižníc zriadených po nadobudnutí účinnosti tohto zákona musí byť slovo knižnica.

⁹ Smernica MŠ SSR z 31. 7. 1979 č. 3767/1979-21 o školských knižniciach a Metodické pokyny MŠ SSR z 12. 5. 1980 č. 18697/1979-21 o práci školských knižníc.

- (2) Zahraničné a medzinárodné organizácie majú právo zriaďovať v Slovenskej republike knižnice v súlade s jej právnym poriadkom.
- (3) Na zrušenie knižnice je potrebný predchádzajúci súhlas ministerstva kultúry.
- (4) Zmena zriaďovateľa si vyžaduje predchádzajúci súhlas ministerstva kultúry.
- (5) Zriaďovateľ je povinný:
 - a) vydať zriaďovaciu listinu knižnice s vymedzením poslania, odborného zamerania a špecializácie, rozsahu pôsobnosti, určiť rozsah a podmienky poskytovania knižnično-informačných služieb verejnosti, určiť spôsob hospodárenia, rozsah spravovaného majetku a rozsah právnej subjektivity,
 - b) zabezpečiť priestorové podmienky primerané veľkosti knižničného fondu, rozsahu knižnično-informačných služieb a úlohám knižnice v knižničnom systéme,
 - c) zabezpečiť finančné a personálne podmienky na činnosť knižnice,
 - d) dbať, aby odborné knižničné činnosti vykonávali pracovníci s príslušným odborným vzdelaním,
 - e) podporovať ďalšie vzdelávanie pracovníkov knižnice,
 - f) zabezpečiť pravidelné dopĺňanie, evidenciu a odborné spracovanie, ochranu, využívanie a sprístupňovanie knižničného fondu,
 - g) požiadať ministerstvo kultúry o súhlas na dočasný vývoz historického knižničného fondu alebo jeho časti do zahraničia na expozičné a reštauračné účely,
 - h) podporovať spoluprácu knižníc, vytváranie odborných záujmových združení a knižničných a informačných systémov,
 - i) ponúknuť knižničné dokumenty alebo knižničný fond knižnice, ktorá sa zrušila, iným knižniciam.

§ 15

Povinnosti knižnice

Knižnica je povinná:

- a) dopĺňať, uchovávať, ochraňovať a sprístupňovať knižničný fond,
- b) vykonávať evidenciu, revíziu a odborné spracovanie svojho knižničného fondu a vyradovanie dokumentov z fondu v súlade s právnymi predpismi,
- c) vypracovať a sprístupniť svoj knižničný a výpožičný poriadok a v súlade s ním poskytovať verejnosti knižnično-informačné služby,
- d) vykonávať evidenciu svojho historického knižničného fondu a oznamovať národnej knižnici každú zmenu súvisiacu so správou alebo vlastnickými vzťahmi k historickému knižničnému fondu,
- e) žiadať ministerstvo kultúry o súhlas s každou zmenou súvisiacou s vlastníctvom alebo správou historických knižničných fondov,

- f) dodržiavať podmienky poskytovania medziknižničnej výpožičnej služby a medzinárodnej medziknižničnej výpožičnej služby,
- g) požiadať ministerstvo kultúry o súhlas na dočasný vývoz historického knižničného fondu alebo jeho časti do zahraničia na expozičné účely.

§ 16

Knižničné fondy

- (1) Vytváranie knižničných fondov knižníc financovaných z prostriedkov štátu a samosprávy nesmie podliehať nijakej forme ideologickej, politickej alebo náboženskej cenzúry ani komerčnému nátlaku.
- (2) V oblastiach, kde žijú národnostné menšiny a etnické skupiny, sa pri vytváraní knižničných fondov verejných knižníc prihliada na zloženie obyvateľstva.
- (3) Fondy knižníc financovaných zo štátneho rozpočtu sú vlastníctvom štátu.¹⁰ Knižničné fondy ostatných knižníc sú vlastníctvom zriaďovateľov.
- (4) Právne vzťahy medzi vlastníkom knižničných dokumentov alebo knižničného fondu, na ktorý prispieva štát, a štátom sa riešia zmluvne.¹¹
- (5) Knižničný fond dopĺňovaný kúpou sa realizuje priamym zadáním.¹²
- (6) Vybrané knižnice majú právo povinného výtlačku.¹³
- (7) Dopĺňanie knižničných fondov knižníc je verejným záujmom.

§ 17

Historické knižničné fondy

- (1) Historické knižničné fondy sú súčasťou slovenského kultúrneho dedičstva a sú predmetom osobitného záujmu štátu. Môžu ich vlastníť a spravovať všetky druhy knižníc alebo iných inštitúcií. Zriaďovateľ je povinný rešpektovať podmienky na ich spracovanie, ochranu a využívanie v súlade s týmto zákonom.
- (2) Určenie historickej a kultúrnej hodnoty historických knižničných fondov, ako aj spôsob ich získavania, spracúvania, ochrany a využívania stanovuje osobitný zákon.¹⁴
- (3) Ministerstvo kultúry SR vydáva osobitné povolenie na využitie dokumentov patriacich do kategórie historických knižničných fondov na expozičné, reštauračné a reprezentatívne ciele v zahraničí.

¹⁰ Zákon č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu v znení zákona č. 374/1996 Z. z., § 136 Občianskeho zákonníka.

¹¹ Zákon č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu v znení zákona č. 374/1996 Z. z., § 136 Občianskeho zákonníka.

¹² Zákon č. 263/1993 Zb. o verejnom obstarávaní tovarov, služieb a verejných prác. Zákon č. 81/1994 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon NR SR č. 263/1993. Zákon č. 120/1996 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon NR SR č. 263/1993 Zb. v znení zákona NR SR č. 81/1994 Zb.

¹³ Zákon č. 212/1997 Z. z. o cenách.

¹⁴ Zákon č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti.

- (4) Ministerstvo kultúry vyhlasuje historické knižničné fondy alebo ich časť za kultúrnu pamiatku podľa osobitného predpisu.

§ 18

Služby knižníc

- (1) Poskytovanie knižnično-informačných služieb je záväzkovým právnym vzťahom.¹⁵
- (2) Základné knižnično-informačné služby sa poskytujú bezplatne.
- (3) Špeciálne knižnično-informačné služby sa môžu poskytovať za úhradu podľa cenových predpisov.¹⁶
- (4) Podmienky poskytovania knižnično-informačných služieb a právne vzťahy súvisiace s vypožičiavaním dokumentov upravuje knižnica v knižničnom a výpožičnom poriadku.
- (5) V záujme ochrany dokumentov môže knižnica ich sprístupňovanie primerane obmedziť.

§ 19

Pôsobnosť ministerstva kultúry

- (1) Ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť knižníc je Ministerstvo kultúry SR.¹⁷
- (2) Ministerstvo kultúry SR:
- a) vypracúva návrhy štátnej knižničnej politiky, programy a strategické plány rozvoja knižníc,
 - b) pripravuje návrhy zákonov upravujúcich knižnično-informačnú činnosť a vydáva vykonávacie predpisy,
 - c) garantuje kolektívnu správu povinností knižničného systému podľa osobitného predpisu,¹⁸
 - d) vytvára podmienky na informatizáciu knižníc,
 - e) koordinuje činnosť knižníc v pôsobnosti všetkých rezortov,
 - f) vedie Register knižníc Slovenskej republiky, vykonáva štátnu štatistickú evidenciu knižníc a knižnično-informačných činností,
 - g) podporuje spoluprácu knižníc pri zabezpečovaní a rozvoji knižničných služieb, vzdelávanie pracovníkov knižníc a rozvoj knižničnej a informačnej vedy a výskumu,

¹⁵ § 43 a § 488 Občianskeho zákonníka.

¹⁶ Zákon č. 18/1996 Z. z. o cenách.

¹⁷ Zákon č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

¹⁸ Zákon č. 383/1997 Z. z. (autorský zákon).

- h) podporuje aktivity občianskych a profesijných združení zameraných na knižničnú činnosť,
- i) zabezpečuje grantový systém na podporu úloh knižníc,
- j) zabezpečuje kontrolu dodržiavania ustanovení tohto zákona a nadväzujúcich vykonávacích právnych predpisov,
- k) povoľuje vývoz historických knižničných fondov do zahraničia na expozičné a reprezentačné účely.

§ 20

Knižničná rada Slovenskej republiky

- (1) Knižničná rada Slovenskej republiky (ďalej „knižničná rada“) je poradný, expertný a iniciatívny orgán ministra kultúry. Knižničná rada je zložená z popredných odborníkov najmä z oblasti knižničnej a informačnej vedy a praxe.
- (2) Knižničná rada sleduje dodržiavanie príslušných zákonov, predkladá a posudzuje koncepčné, organizačné a legislatívne opatrenia v oblasti knižníc a knihovníctva.
- (3) Členov knižničnej rady vymenúva a odvoláva minister kultúry.
- (4) Podrobnosti o činnosti knižničnej rady upraví štatút, ktorý vydá minister kultúry.

§ 21

Zamestnanci knižníc

- (1) Odborné činnosti knižnice a knižnično-informačné služby zabezpečujú knižniční zamestnanci s príslušnou kvalifikáciou a odbornou spôsobilosťou. Odborný zamestnanec knižnice musí spĺňať kvalifikačné požiadavky pre výkon príslušnej funkcie.
- (2) Odbornou spôsobilosťou sa rozumie súbor odborných vedomostí, zručností a návykov získaných štúdiom na vysokej škole alebo na strednej škole príslušného zamerania, odbornou praxou a predpísaným ďalším vzdelávaním.
- (3) Podmienky pre nadobúdanie a pre priznanie odbornej spôsobilosti a kvalifikačné predpoklady pre výkon príslušných funkcií ustanoví ministerstvo osobitným rozhodnutím.

§ 22

Financovanie knižníc

- (1) Finančné zdroje knižníc tvoria:
 - a) príspevky zriaďovateľov na dopĺňanie knižničných fondov, prevádzku, činnosť a rozvoj knižníc,

- b) príspevky štátnych a samosprávnych orgánov na zabezpečenie celoštátnych a regionálnych funkcií, programov, úloh a vybraných odborných činností knižníc, ktoré plnia osobitné funkcie v knižničnom systéme,
 - c) účelové príspevky štátnych a samosprávnych orgánov na dopĺňanie knižničných fondov,
 - d) príjmy za platené služby,
 - e) doplnkové zdroje.
- (2) Knižnice sú podľa medzinárodných dohôd oslobodené najmä od cla, správnych poplatkov, daní¹⁹ a majú právny nárok na znížené sadzby poštovného.²⁰

§ 23

Knižničná inšpekcia

- (1) Ministerstvo kultúry zriaďuje knižničnú inšpekciu ako svoj špecializovaný kontrolný orgán v oblasti knižníc a knihovníctva. Hlavným poslaním knižničnej inšpekcie je vykonávať štátny odborný dohľad a kontrolu nad dodržiavaním ustanovení tohto zákona a naň nadväzujúcich vykonávacích právnych predpisov.²¹
- (2) Ak zistí knižničná inšpekcia nedostatky, oznámi ich zriaďovateľovi alebo knižnici a požiada ich, aby v stanovenej lehote odstránili protiprávny stav.
- (3) Ak sa neodstráni protiprávny stav v stanovenej lehote, knižničná inšpekcia môže uložiť pokutu vo výške stanovenej týmto všeobecne záväzným právnym predpisom.
- (4) Knižničná inšpekcia pri plnení svojich úloh spolupracuje so Slovenskou národnou knižnicou a Univerzitnou knižnicou.

§ 24

Pokuty

- (1) Knižničná inšpekcia môže uložiť pokutu:
- a) do 50 000 Sk za porušenie povinností podľa §14 ods. 1, ods. 5 písm. a, b, c, d, g;
 - b) do 100 000 Sk za porušenie povinností podľa § 14 ods. 3, 4, § 15 písm. d, e;
 - c) do 1 000 000 Sk za porušenie povinností podľa § 14 ods. 5 písm. g, § 14 ods. 5 písm. i, § 15 písm. g, § 17 ods. 1.

¹⁹ Oznámenie č. 17/1998 Z. z. o uzavretí Dohody o uľahčení medzinárodného obehu obrazových a zvukových materiálov vzdelávacieho, vedeckého a kultúrneho charakteru.

²⁰ Oznámenie č. 18/1998 Z. z. o uzavretí Dohody o dovoze materiálov vzdelávacieho, vedeckého či kultúrneho charakteru.

²¹ Zákon č. 10/1996 Z. z. o kontrole v štátnej správe.

§ 25

Ukladanie pokút

- (1) Pokuta môže byť uložená do jedného roka odo dňa zistenia porušenia povinnosti, najneskôr však do troch rokov od porušenia povinnosti.
- (2) Pokutu možno uložiť aj opakovane. Ďalšiu pokutu možno uložiť do jedného roka odo dňa, keď sa mala povinnosť uložená v rozhodnutí splniť.
- (3) Pokuta uložená podľa tohto zákona je splatná do 30 dní odo dňa, keď rozhodnutie, ktorým bola uložená, nadobudlo právoplatnosť. Na konanie o ukladaní pokút podľa tohto zákona sa vzťahujú všeobecné predpisy o správnom konaní.
- (4) Pokuta je príjmom štátneho fondu Pro Slovakia.

Š T V R T Á Č A S Ť

PRECHODNÉ A ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

§ 26

Prechodné ustanovenia

- (1) Zriaďovateľ knižnice zriadenej podľa doterajších predpisov je povinný knižnicu prihlásiť do registra knižníc ministerstvu kultúry do 90 dní odo dňa nadobudnutia účinnosti tohto zákona.
- (2) Majetkové vyrovnanie medzi Maticou slovenskou a Slovenskou národnou knižnicou sa uskutoční v zmysle príslušných predpisov do šiestich mesiacov od nadobudnutia účinnosti tohto zákona.

§ 27

Splňomocňovacie ustanovenia

Ministerstvo kultúry ustanoví všeobecne záväzným právnym predpisom podrobnosti o:

- a) správe knižničných fondov,
- b) historických knižničných fondoch,
- c) medziknižničnej výpožičnej službe,
- d) koordinácii bibliografickej činnosti,
- e) národnej bibliografickej registrácii,
- f) súborných katalógoch,
- g) ďalšom vzdelávaní pracovníkov knižníc.

§ 28

Závěrečné ustanovenia

Rušia sa:

- Zákon č. 53/ 1959 Zb. o jednotnej sústave knižníc (knižničný zákon) v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška Ministerstva školstva a kultúry č. 51/1963 Zb. o evidencii knižníc v jednotnej sústave, o medziknižničnej výpožičnej službe a o prednostnom práve knižníc pri získavaní literatúry, časopisov a iných zbierkových materiálov.
- Vyhláška Ministerstva školstva a kultúry a Štátnej komisie pre rozvoj a koordináciu vedy a techniky č. 110/1965 Zb. o evidencii zahraničnej literatúry.
- Položka č. 201 v prílohe zákona č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

§ 29

Účinnosť

Tento zákon nadobúda účinnosť ...

Turčianska knižnica v Martine v roku 1998

PhDr. Želmira Brozmannová, riaditeľka TK v Martine

Za obdobie posledných piatich rokov (1993 - 1998) bol rok 1998 pre Turčiansku knižnicu v Martine najťažší. Situáciu nepriaznivo ovplyvnil nielen všeobecný nedostatok finančných prostriedkov, ale predovšetkým neusporiadaná situácia v Turčianskom kultúrnom centre, ktorého súčasťou bola aj Turčianska knižnica.

Z prísľúbených 850 tisíc korún na činnosť dostala knižnica iba o čosi viac ako jednototísic, odbornú činnosť zabezpečovala iba z vlastných tržieb. Pritom už sama čiastka 850 tisíc bola nedostatočná, jej stanovenie bolo iba administratívne, bez definovania odbornej činnosti, bez konzultácií s riaditeľkou knižnice, bez poznania skutočných potrieb knižnice, o požiadavkách ani nehovoriac. Dodnes presne nepoznáme výšku zadĺženia, spôsobeného neuhrádzaním platieb za dodávku energií, za nájomné za poskytnuté služby (elektronická ochrana objektu, odvoz odpadu...). Je reálny predpoklad, že do vysporiadania dlhov bude mať knižnica po nadobudnutí právnej subjektivity od 1. januára 1999 problémy s uzatváraním nových dodávateľských zmlúv.

Neprehľadnosť finančných tokov, ktoré knižnica nemohla ovplyvniť, spôsobila vážne krízové situácie, pričom neraz šlo o konanie v rozpore so zákonnými nariadeniami. Zamestnanci knižnice nemali napriek opakovaným žiadosťiam (a opakovaným prísľubom) možnosť závodného stravovania, neboli im odvedené zákonom stanovené zrážky zo mzdy, hoci vo vyúčtovaní na výplatnej páske sa uvádzali, neuhrádzalo sa splácanie pôžičiek, o čom zamestnanci informovaní neboli a zistili to až dodatočne, v mesiaci december nebola nikomu vyplatená mzda. Od novembra boli vyradené z prevádzky telefóny kvôli neuhrádzaniu platieb telekomunikáciám.

Opísaný stav vyčerpával, komplikoval situáciu na pracovisku a od všetkých zamestnancov vyžadoval vysoký stupeň pracovnej uvedomelosti, tolerance i sebazapierania, čo v plnej miere preukázali. Služby verejnosti poskytovali bez obmedzenia, na zistené priestupky upozorňovali bez emócií, nedošlo k žiadnemu zanedbaniu, ani k porušeniu pracovnej disciplíny.

Vďaka tomu možno napriek všeobecne zlej situácii v celom Turčianskom kultúrnom centre konštatovať pri hodnotení činnosti Turčianskej knižnice za rok 1998 aj skutočnosti, ktoré ju opäť posunuli dopredu, pretože znamenajú rozšírenie i skvalitnenie jej služieb. K najvýznamnejším patria:

- podstatné rozšírenie hardvérového vybavenia vďaka pochopeniu Krajského úradu v Žiline;
- obohatenie softvérového vybavenia nákupom ekonomického a právneho informačného systému s nepretržitou aktualizáciou EPRIS za získané financie z prideleného grantu;
- aktivity inšpirované Rokom slovenskej literatúry, osobitne vydanie zborníka začínajúcich autorov, združených v literárnom klube knižnice, ale tiež založenie konzervačného fondu regionálnej literatúry;
- cykly protidrogových aktivít, organizované oddelene pre deti a pre mládež;
- skultúrnenie prostredia knižnice inštalovaním nápojového automatu a bezplatným vybavením areálu parkovými odpadkovými košmi;
- ukončenie retrokonverzie spracovania fondu beletrie a fondu určeného pre deti a mládež. Údaje o týchto fondoch sú už uložené v počítači a začiatkom roka 1999 sa mohlo začať s využívaním počítačov pri výpožičkách beletrie a literatúry pre deti a mládež;
- aktivizovanie činnosti vidieckych knižníc, čo dokumentuje vzrast hlavných ukazovateľov charakterizujúcich ich činnosť.

Potvrdením správneho smerovania knižnice bolo podstatné zvýšenie počtu čitateľských návštev - o viac ako 10 tisíc - v porovnaní s rokom predchádzajúcim napriek tomu, že nákup nového knižničného fondu musel byť veľmi obmedzovaný.

Neľahkú situáciu knižnice spôsobenú nedostatkom finančných prostriedkov pochopili viacerí jej priaznivci, ktorí spontánne poskytli hodnotné knižné dary. Počet darcov prekročil stovku - 121. Zoznamy nakúpených i darovaných kníh sa pravidelne mesačne zverejňujú a pravdepodobne viacerých darcov inšpirovali, aby odovzdali svoje knihy knižnici.

Riadiacu prácu v knižnici nepriaznivo ovplyvňoval spôsob riadenia štátnej intendatúry. Organizačné väzby nefungovali, rada riaditeľov kultúrneho centra sa neschádzala, chýbali základné informácie, nevyhnutné pre tvorbu akýchkoľvek projektov. Získané informácie boli často nepravdivé, resp. úmyselne zavádzajúce. K otvoreným konfliktom napriek tomu nedošlo len preto, že knižnica včas spoznala, že s istotou môže počítať iba s vlastnými, hoci obmedzenými zdrojmi ekonomickými aj intelektuálnymi.

Situácia si vyžiadala využívať väčšmi operatívny ako koncepčný systém riadenia. Zárukou pracovných výkonov bola autorita vedúcich pracovníkov, ktorá v uplynulom roku prešla zaťažkávajúcou skúškou s úspechom, aj keď vynaložené vyčerpávajúce množstvo energie mohlo v priaznivejších podmienkach priniesť oveľa lepší výsledok.

Turčianska knižnica v Martine naďalej poskytovala svoje služby popri ústredných požičovniach v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi v nezmenenom počte

svojich troch pobočiek, sprístupnených denne vrátane sobôt v nepretržitej celodennej prevádzke. Výnimkou je pobočka pre deti a mládež umiestnená v budove školy, ktorá v sobotu služby neposkytuje (uzamknutá budova školy).

Čitateľské zázemie knižnice bolo v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi nezmenené. Zhoršená sociálna situácia obyvateľstva spôsobila zvyšovanie záujmu o čítanie periodík vo všetkých vekových kategóriách - od mládeže po dôchodcov. Aj preto sa noviny a časopisy v obmedzenom počte nakupujú tiež do pobočiek.

Žiadané služby čítárne, doplnené o reprografický servis, sú dobrou propagáciou služieb celej knižnice, ktorá nimi dáva najavo, že je ochotná a schopná reagovať na aktuálne požiadavky záujemcov.

K 31. decembru 1998 bolo vo fonde Turčianskej knižnice v Martine 136 222 knižničných jednotiek, čo je iba o 460 viac ako v roku predchádzajúcom. Knižnica odoberala 192 titulov periodík - o 47 viac ako v roku 1997, z toho 72 cudzojazyčných, v úhrnnom počte 271 exemplárov. Na nákup novín a časopisov knižnica vynaložila 115 343,- Sk. Na nákup knižničného fondu tak bolo spolu v Turčianskej knižnici roku 1998 vynaložených 497 371,- Sk. Kúpou nadobudnutých knižničných jednotiek bolo v roku 1998 takmer o polovicu menej ako rok predtým (2280, t. j. menej o 1877), prírastky z darov predstavovali viac ako tretinu (1869) novozaradených knižničných jednotiek do fondu knižnice. V porovnaní s predchádzajúcim rokom tak množstvo darovaných knižničných jednotiek dosiahlo vysoké percento - 328,4 %. Vyradených bolo iba 3689 knižničných jednotiek, čo súvisí s generálnou očistou a vyraďovaním fondov v roku 1996.

Spolu sa na nákup knižničného fondu vynaložilo takmer o 400 tisíc korún menej ako v roku predchádzajúcom, hoci priemerná cena dokumentov vzrástla o viac ako 10 percent a knižnica ich nakupovala za priemernú cenu 150,- Sk, knihy v priemere po 120,- Sk.

Počet registrovaných používateľov knižničných služieb zaznamenal stagnáciu, a tak ako aj rok predtým, o čosi prekračuje počet 9 tisíc. Kým počet dospelých mierne poklesol (- 57), počet registrovaných detských používateľov vzrástol o 230 a tvorí takmer tretinu z celkového počtu používateľov knižničných služieb.

Mierny pokles dospelých používateľov - zaregistrovaný iba v úseku hudobných a zvukových dokumentov - je spôsobený odmietaním knižnice absenčne požičiavať hudobné nahrávky. Inde počet registrovaných používateľov dlhodobo stúpa, a to aj napriek obmedzovanému dopĺňaniu knižničných fondov v porovnaní s rokmi predchádzajúcimi.

Špecifickou skupinou používateľov knižničných služieb sú nevidomí a slabozrakí. Knižnica ich registruje 56, z toho 38 detí. Ich požiadavky a záujmy uspokojuje využívaním cirkulačných fondov zvukových kníh z Ústrednej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči. O spolupráci s touto špecializovanou knižnicou je uzavretá dohoda. Spolupráca je obojstranne vyhovujúca.

Postihnutým imobilným občanom vychádza knižnica v ústrety donáškou kníh do domu. Táto služba s výrazným sociálnym akcentom je náročná na čas, preto ju knižnica poskytovala iba deviatim používateľom, u ktorých knihovníčka absolvovala spolu 70 návštev.

V získavaní nových používateľov možno konštatovať ešte rezervy, aj keď Turčianska knižnica pôsobí v atypických podmienkach v porovnaní s inými okresnými mestami - okresné mesto Martin je sídlom aj Slovenskej národnej knižnice v Matici slovenskej.

Na rozdiel od stagnujúceho počtu registrovaných používateľov počet návštevníkov knižnice v uplynulom kalendárnom roku prudko vzrástol - o viac ako 10 tisíc. Zaznamenaný bol počet bezmála 156 tisíc čitateľských návštev, čo znamená viac ako 500 návštevníkov v knižnici každý deň, soboty nevynímajúc. Táto skutočnosť dokazuje, že ten, kto si už raz našiel cestu do knižnice, je s jej službami spokojný a často sa do nej vracia.

Počet výpožičiek dosiahol v porovnaní s predchádzajúcim rokom úroveň 114 percent, čo je v absolútnych číslach do 400 tisíc. Celkove počet výpožičiek za rok vzrástol takmer o 50 tisíc. Najvyšší nárast bol zaznamenaný vo vypožičiavaní beletrie a periodik. Najviac sa požičiavali perodiká - noviny a časopisy. Ich časť bola preto k dispozícii nielen v čítarni, ale tiež v špecializovaných úsekoch pre prácu s deťmi a mládežou, profilové tituly v úseku hudobných a zvukových dokumentov, ale aj v oddelení náučnej literatúry. Výpožičky kníh pre deti a mládež tvorili približne polovicu z výpožičiek kníh pre dospelých.

Organickou súčasťou knižničnej práce je už dlhodobo usporadúvanie hodín informatickej výchovy pre deti a mládež ako súčasť výchovy používateľov knižničných služieb. Pripravujú sa v spolupráci a často i na požiadanie vyučujúcich z martinských škôl, aj zo škôl v okolitých obciach. V roku 1998 knižnica uskutočnila viac ako 160 prednášok, besied, exkurzií a výstav adresovaných zväčša deťom a mládeži.

Osobitne treba spomenúť dva cykly podujatí s protidrogovou tematikou, usporiadané pre deti (10 stretnutí psychológov so žiakmi 2. ročníka základných škôl) a pre mládež (5 prednášok a besied so zástupcom policajného zboru).

Vývoju písma, knihy a tlače boli venované besedy žiakov základných škôl so zástupcami vydavateľstva Neografia.

Kultúrno-spoločenské podujatia sa pripravujú zväčša v literárnom klube knižnice, ktorý pracuje podľa osobitného plánu.

S priaznivým ohlasom a po prvom úspechu na vyžiadanie vyučujúcich v osobitnej škole boli usporiadané pre žiakov tejto školy predvianočné hudobné podujatia, pre deti z materských škôl pripravili pracovníčky úseku hudobných a zvukových dokumentov rozprávkové dopoludnia, spojené s individuálnym počúvaním (slúchadlá) detských piesní.

Úvodným podujatím Medzinárodného roka úcty k starším bolo v knižnici stretnutie s regionálnou autorkou dôchodkového veku, niekdajšou ústrednou meto-
dičkou pre knižnice Oľgou Kurucovou, ktorej vyšla nová kniha básní. Stretnutie
bolo usporiadané pre členov klubu dôchodcov v Martine.

Ku kultúrnym aktivitám, podnecovaným Turčianskou knižnicou, patria aj lite-
rárne súťaže. Zapájajú sa do nich najmä členovia literárneho klubu. Vlni získali
za svoje literárne práce na Literárnych dňoch A. H. Škultétyho vo Veľkom Krtíši
ocenenie dve Martinčanky, hlavnú cenu z Literárnej Senice Laca Novomeského
si doniesla členka Literárneho klubu Turčianskej knižnice v Martine.

Už piaty rok mesačne vychádzala regionálna bibliografia článkov uverejnených
v ústrednej a regionálnej tlači - Martin a Turčianske Teplice v tlači. Mestá a okresy.

Takisto mesačne sa vydávajú aj súpisy noviniek zaradených do knižničného
fondu v predchádzajúcom mesiaci - Knižné novinky a dary vo fonde Turčianskej
knižnice v ... (mesiac, rok), Knižné novinky a dary pre deti v Turčianskej knižnici
v ... (mesiac, rok). Jednak propagujú knižničný fond a uľahčujú v ňom orientáciu,
osvedčili sa tiež ako nepriama výzva odovzdávať knižnici knižné dary.

Úsek hudobných a zvukových dokumentov zostavoval informačné letáky o
novinkách na zvukových nosičoch, o nových knihách aj hudobníkach (noty) zara-
dených do tohto špecializovaného fondu.

Pri príležitosti Roka slovenskej literatúry knižnica vydala vo vydavateľstve
Doma zborník z tvorby mladých literárnych tvorcov združených v Literárnom klube
Turčianskej knižnice pod názvom Medzi štyrmi očami. Ďalšie, resp. náročnejšie
vydavateľské projekty sú v danej finančnej situácii pre knižnicu prepychovou
záležitosťou.

V rámci vnútorného metodického pôsobenia bola značná pozornosť sústredená
na porovnávaciu analýzu výsledkov knižníc v regióne aj mimo neho, analyzovanie
príčin zistených nedostatkov, na odhaľovanie rezerv v organizácii práce. Zároveň
sa navrhovali opatrenia na zlepšenie situácie.

Značná časť pracovného úsilia metodičky bola sústredená na využitie počítačov
vo výpožičnom procese.

V Turčianskom regióne je 62 vidieckych knižníc a dve knižnice mestské (Vrútky,
Turčianske Teplice).

Vzdelávaniu knihovníkov neprofesionalizovaných knižníc regiónu bolo určené
stretnutie, v ktorého programe bol výklad základných otázok knižničnej techniky,
ale tiež otázky knihovníckej hygieny. Uľahčiť prácu neprofesionálnym kni-
hovníkom regiónu mali aj pre nich zostavené metodické materiály:

- Práca s detským čitateľom v knižnici;
- Návrh výpožičného poriadku miestnej ľudovej knižnice;

- Abecedný zoznam najznámejších autorov poézie (kvôli prehľadnejšiemu usporiadaniu fondov).

Zo 62 vidieckych knižníc nepracovali 4 knižnice. Príčiny boli v premiestnení knižnice, v personálnom zabezpečení jej práce, ale aj podľa slov starostu či knihovníčky - vo všeobecnom nezaujme o knižnicu a čítanie.

Činnosť v roku 1998 obnovili 4 knižnice. V porovnaní s rokom 1997 pracovalo o jednu knižnicu viac.

Financie na nákup literatúry mali v porovnaní s minulým rokom vidiecke knižnice v Turci vyššie o 32 472,- Sk. Napriek tomu kúpili o 158 kníh menej. Tento pokles spôsobil neustály rast cien kníh.

Počet výpožičiek vo vidieckych knižniciach vzrástol o 15 266 zväzkov, počet registrovaných čitateľov o 529 a počet návštevníkov knižnice vzrástol v porovnaní s minulým rokom o 4755.

V porovnaní s minulým rokom nakupovali novú literatúru o 3 knižnice viac (spolu 48). Prostredníctvom Turčianskej knižnice v Martine nakupovalo knihy 17 vidieckych knižníc.

Uplynulý rok bol veľmi priaznivý pre hardvérové i softvérové vybavenie knižnice. Pribudlo 5 počítačov - 2 boli kúpené z plánovaných investičných prostriedkov, 3 kúpila knižnica po dodatočnom účelovom pridelení investícií. Investičná čiastka, účelovo pridelená ku koncu kalendárneho roka, umožnila aj nákup tlačiarne, čítačiek čiarového kódu a ďalšieho počítačového vybavenia. Ku koncu roka 1998 bola Turčianska knižnica vybavená tak, aby mohla začať využívať počítačovú sieť a služby poskytovať tam, kde je už na to spracovaný fond, využitím počítačovej techniky.

Za grant od Open Society Fund vo výške 80 tisíc korún knižnica kúpila právny a ekonomický informačný systém EPRIS s nepretržitou aktualizáciou, ktorého využitie podstatne skvalitní poskytované služby záujemcom. Systém napriek nadobudnutiu nemohol byť roku 1998 inštalovaný, pretože od novembra boli v knižnici odpojené telefónne linky kvôli neuhrádzaniu platieb za telefonické hovory, čo bolo povinnosťou Turčianskeho kultúrneho centra.

Internet knižnica ešte nevyužíva. Podmienky na využívanie internetu sa cieľavedome pripravujú. Jedna pracovníčka absolvovala základné školenie pre používateľov internetu, prihlásená je na medzinárodný seminár o využívaní internetu v knižniciach, ktorý bude v tomto roku v Budapešti.

Po bilancovaní výsledkov roku 1998 možno konštatovať, že napriek problému, s ktorými musela Turčianska knižnica v Martine roku 1998 zápasiť, dokázala, že je inštitúciou životaschopnou. Nebolo by však dobre, keby ju v tomto roku ťažil balík nezaplatených faktúr z viny Turčianskeho kultúrneho centra. Lebo ak všetky knižnice na Slovensku doslova bojujú o prežitie pre nedostatok financií,

povinnosť navyše splácať dlhy za iných i z toho mála, čo dostaneme, by mohla znamenať doslova ohrozenie existencie. Veríme, že to tak nebude.

Tekovská knižnica konečne opäť svojprávna!

PhDr. Hana Vydrová

Regionálne knižnice, nech už je ich presný názov akýkoľvek, prežívajú svoje ďalšie hektické obdobie. Malo by vyvrcholiť prinavrátaním právnej subjektivity, ktorej boli pozbavené 1. júla 1996, keď boli z rozhodnutia Ministerstva kultúry SR integrované do regionálnych kultúrnych centier. Éra RKC, chvalabohu, rokom 1999 končí - chceme veriť, že definitívne! Nechceli sme ich, boli nám nútené, pretrpeli sme ich. Regionálne kultúrne centrá končia tak, ako sme predpokladali a predpovedali - fiaskom. Lenže tie takmer 3 roky ich existencie podstatne pribrzdili knižničné aktivity, spôsobili stagnáciu rozvoja regionálnych verejných knižníc, obmedzili sprístupňovanie poznatkov a informácií používateľom, a tým aj úroveň knižnično-informačných služieb. Už v roku 1997 totiž neboli potrebné finančné prostriedky na dopĺňovanie knižničných fondov - táto položka, predtým Ministerstvom kultúry SR v rozpočte knižnice účelovo limitovaná, sa stala pre štátnych intendantov mimoriadne priťažlivá. V dôsledku toho nákupom obstarávaných prírastky knižničných dokumentov značne poklesli, niekde až na minimum, problematická bola aj akvizícia periodík atď. (poznám knižnicu, ktorá kupovala noviny a časopisy v stánku PNS z príjmov od používateľov vždy z predchádzajúceho dňa). A ministerstvo kultúry svoj v januári 1998 verejne vyhlásený prísľub mimoriadnej dotácie na dopĺňovanie fondov nielenže nesplnilo, ale v 2. polroku dokonca odtajilo.

Tekovská knižnica v Leviciach bola začlenená do Tekovského kultúrneho centra spolu s Tekovským múzeom a Tekovskou hvezdárňou. Toto centrum bolo „výnimočné“ z viacerých dôvodov, kvôli predstave uvediem aspoň tieto:

- Vzniklo z troch vyššie menovaných subjektov (okresné či regionálne osvetové stredisko neexistovalo, bolo zrušené na začiatku deväťdesiatych rokov) z finančných prostriedkov, ktoré im boli pridelené v r. 1996, teda bez navýšenia finančnej dotácie na štátnu intendantúru.
- Už v roku 1997 muselo byť z rozhodnutia Krajského úradu v Nitre vytvorené k 1. júlu Tekovské osvetové stredisko ako ďalšia súčasť TKC. Prioritnou a 8 mesiacov jedinou úlohou tohto štvrtého, síce nie odborného, ale určite „špeciálneho útvaru“ bolo vydávanie účelového týždenníka Panoráma, a to aj napriek podloženej argumentácii a nesúhlasu ostatných troch zariadení TKC. Vychádzal až do parlamentných volieb, potom bolo na základe protestu odborových organizácií Tekovskej knižnice a Tekovského múzea jeho vydávanie pozastavené. A zaujímavosť: poslednú noc pred komisionálnym prevzatím in-

ventára bola redakcia vykradnutá - zmizli počítače a ostatné technické vybavenie.

- Tekovské kultúrne centrum malo postupne troch štátnych intendantov a všetci mali popri tejto funkcii ešte svoje hlavné zamestnanie (druhý mal dokonca právnu poradňu). Posledný v poradí bol poverený Krajským úradom v Nitre 1. januára 1999 likvidovaním Tekovského kultúrneho centra.
- Tri pôvodné právne subjekty nemali pri svojom včlenení do Tekovského kultúrneho centra žiadne dlhy, pri rozdelení TKC majú byť nimi zaťažené neúrekom. Pritom nevznikli z ich viny, ale sú výsledkom „racionálneho“ hospodárenia štátnej intendantúry TKC.

Porovnanie priznanej štátnej finančnej dotácie preukázalo, že v roku 1998 malo Tekovské kultúrne centrum celkovo o 646 000 Sk viac ako v roku 1996. Na štátnu intendantúru však bolo v r. 1998 vyčerpaných 625 000 Sk a na zriadené Tekovské osvetové stredisko až 871 418 Sk. Z troch pôvodných inštitúcií len Tekovské múzeum zaznamenalo navýšenie finančného príspevku oproti roku 1996 o 10,21 %, čo predstavuje 170 659 Sk. Ostatným dvom boli pridelené finančné prostriedky v rámci TKC krátené - Tekovskej hvezdáрни o 8,40 % a Tekovskej knižnici až o 21,81 %.

Pre Tekovskú knižnicu v Leviciach znamenala ekonomická politika centra, resp. štátneho intendanta stratu asi 1 milióna Sk za jeden rok. Tento fakt sa odrazil predovšetkým v dopĺňovaní knižničného fondu - položka na tento účel bola v rozpočtoch na roky 1997 a 1998 prázdna (v roku 1996 obnášala limitovanú čiastku 750 000 Sk) - a v nezaplatení dvojmesačného nájomného za knižničné priestory. Napriek veľkému úsiliu knižnice nebolo možné dostatočne kompenzovať chýbajúce peniaze získanými príspevkami z iných zdrojov, ani zvýšenými príjmami z vlastnej činnosti, z ktorých sme museli hradiť aj časť prevádzkových nákladov. V uvedenom období knižnica zaznamenala najnižší medziročný prírastok knižničného fondu za posledných 30 rokov (predchádzajúce roky sme už radšej nekonfrontovali). Obstarávanie knižničných dokumentov, ale aj edičné tituly (dokázali sme spracovať a vydať aj tri „parádne“ personálne bibliografie), doplnenie počítačovej techniky a ďalšie knižničné aktivity sme zabezpečovali len sponzorsky, z príspevkov mesta, grantov a z príjmov od používateľov. Vďaka takto získaným peniazom knižnica dokázala spustiť automatizovaný výpožičný proces v oddelení literatúry pre deti a v oddelení odbornej literatúry, aj zabezpečiť prípravu na využívanie moderných komunikačných a informačných technológií, na internetové služby, ktoré budú sprístupnené používateľskej verejnosti v najbližšom čase akoby na oslavu toho, že Tekovská knižnica je opäť svojprávná.

Všetky regionálne knižnice v Nitrianskom kraji, t. j. Podunajská knižnica v Komárne, Tribečská knižnica v Topoľčanoch, Požitavská knižnica v Nových Zámkoch a Tekovská knižnica v Leviciach, spoločne a posledná z nich aj osobitne písomne požiadali Krajský úrad v Nitre o prinavrátenie právnej subjektivity aj s

finančnými prostriedkami k 1. januáru 1999. Dňom rozdelenia RKC na samostatné právne subjekty však bude 1. apríl 1999. Tak je to stanovené v rozhodnutí KÚ zo dňa 29. januára 1999 č. j. 99/01539. V prvej polovici marca knižnice obdržali zriaďovacie listiny, aby si mohli včas vybaviť IČO a všetky ostatné náležitosti súvisiace s právnou subjektivitou. Z hľadiska personálneho obsadenia funkcií riaditeľov sme boli informovaní, že budú menovaní na základe konkurzov, terajší riaditelia budú k 1. aprílu 1999 dvolaní a poverení touto funkciou až do ukončenia konkurzného pokračovania. Štátnemu intendantovi TKC však „moc zachutila“ a rozhodol po svojom. Riaditeľka Tekovskej knižnice mu oznámila, že na konkurz už nereflektuje a po odovzdaní knižnice víťazovi konkurzného pokračovania mieni odísť do dôchodku. Neuposlúchla však jeho výzvu, aby tak urobila už k 1. aprílu 1999, a tak ju 15. marca z funkcie odvolal. Treba však oceniť, že poverenou riaditeľkou sa stala pracovníčka knižnice, dosiaľ vedúca oddelenia knižničných fondov, ktorá pre to spĺňa kvalifikačné predpoklady.

Vieme, že začiatok samostatnej, násilne prerušenej existencie Tekovskej knižnice nebude ľahký. No napriek všetkému a vedomí si ťažkých finančných podmienok si 1. apríla vydýcheme a právnou subjektivitu privítame, ako sa patrí - so ctou a náležitou zodpovednosťou. Konečne bude knižnica zase sama sebou, bude môcť samostatne a s plnou súdnosťou rozhodovať v prospech plnenia svojho poslania a v záujme používateľskej verejnosti.

Jubilujúca Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach

PhDr. Klára Kermerová, riaditeľka VKJB v Košiciach

Počiatky Verejnej knižnice Jána Bocatia siahajú až do 17. stor., do obdobia vzniku Košickej univerzity. Jej zakladateľ Benedikt Kisday daroval svojmu ústavu väčší počet kníh, ktorý sa stal základom knižnice. V roku 1777 bola univerzita preložená do Budína a namiesto nej bola zriadená v Košiciach Kráľovská právnická akadémia. Podľa inventára z roku 1781 mala knižnica 4113 zv. kníh. Okrem vlastných nákupov knižnica právnickej akadémie bola doplňovaná aj početnými darmi od občanov mesta, spolkov, verejných ustanovizní a pod. Právnická akadémia pôsobila v Košiciach až do r. 1923. Po jej zrušení bolo treba rozhodnúť aj o osude knižnice. Boli tu snahy presťahovať knižnicu ako celok do Bratislavy a dať ju k dispozícii tamojšej Univerzitnej knižnici. Tento zámer sa však stretol u obyvateľstva Košíc aj u predstaviteľov mesta s nesúhlasom. Poverený správca knižnice Dr. Černaj vypracoval návrh, podľa ktorého sa akademická knižnica mala stať základom obecnej a ústrednej knižnice v Košiciach v súlade so zákonom 430/1919 o verejných obecných knižniciach. Tieto návrhy boli v podstate akceptované tak MŠ a NO v Prahe, ako aj Mestskou radou, a tak spoločnou dohodou vznikla Štátna verejná knižnica mesta Košice. V roku 1924 evidovala 500 stálych čitateľov.

Keďže fond akademickej knižnice beletrie neobsahoval, bolo treba sa zamerať najmä na doplňovanie tejto literatúry. Mestská rada sa zaviazala už pri vzniku knižnice prispievať na jej doplňovanie. Pod jednou strechou tak vzniká v symbióze štátnej a mestskej správy knižnica, ktorá sa už začiatkom tridsiatych rokov radí medzi najlepšie vybudované knižnice na Slovensku. K jej popularite medzi Košičanmi prispel aj fakt, že sa koncom roka 1927 presťahovala do budovy historickej radnice do centra mesta. Stúpol počet čitateľov i výpožičiek, zriadila sa tu čitateľň novín a časopisov, kde dochádzalo 325 titulov novín a časopisov.

Počas svojej 75-ročnej existencie prešla knižnica rôznymi peripetiami. Boli to roky úspešné ale i roky menej vydarené. Najmä vojnové udalosti priniesli stagnáciu, budovanie socializmu znamenalo určitú deformáciu činnosti poplatnú svojej dobe.

Ale aj v období socialistického knihovníctva možno hovoriť o významnom rozvoji knižnice. Popri náraste počtu čitateľov, výpožičiek, pribúdani pobočiek treba určite spomenúť nasledujúce fakty: už v roku 1953 začína vydávať prvé bibliografické súpisy literatúry, od roku 1954 sa stáva metodickým ústredím pre knižnice Východoslovenského kraja, ako jedna z prvých na Slovensku zakladá hudobné oddelenie.

Po roku 1989 nastáva nový kvalitatívny rozvoj knižnice. Ako jedna z prvých knižníc tohto typu zavádza výpočtovú techniku, rekonštruje priestory dvoch budov, do ktorých sa v roku 1996 aj presťahuje. V tom istom roku dochádza k tzv. transformácii kultúry a knižnici je odobratá právna subjektivita. Po vyše 70-ročnom samostatnom pôsobení sa z nej stáva odborný špecializovaný útvar Košického kultúrneho centra. Knižnica je zároveň zbavená krajskej metodickéj funkcie. Napriek týmto sťaženým podmienkam si knižnica zachovala priazeň svojich čitateľov a svojimi kultúrne-vzdelávacími aktivitami upútava pozornosť širokej verejnosti.

V súčasnosti jej univerzálne budovaný knižničný fond obsahuje 470 000 dokumentov, ktoré ročne využíva vyše 20 000 čitateľov. Spektrum funkcií a služieb je rozčlenených medzi centrálnu výpožičovňu a 20 pobočiek v meste, hudobné oddelenie, cudzojazyčné oddelenie a regionálnu študovňu. Akvizícia, spracovanie a služby sú automatizované v programe LIBRIS a BIBLIS.

Okrem záujmovej vzdelávacej činnosti pre širokú verejnosť na rôzne témy je treba spomenúť aj klubovú činnosť knižnice. Pracuje tu klub literátov, fotografov a výtvarníkov. Galéria Nova, ktorá predstavuje fotografie našich i zahraničných fotografov, sa zaradila medzi najvýznamnejšie na Slovensku.

Od 1. apríla 1999 je VKJB, ktorá nesie meno po významnom humanistickom básnikovi, diplomatovi, pedagógovi, richtárovi i knihovníkovi z prechodu 16. a 17. storočia Jánovi Bocatiovi, opäť suverénnou, samostatnou ištitúciou, ktorej zriaďovateľom je Krajský úrad v Košiciach.

O bratislavských ľudových knižniciach a deťoch

Mgr. Eva Šulajová, Mestská knižnica v Bratislave

Vo výchovnom procese detí a mládeže od najútlejšieho veku až po dospelosť zohráva nemalú úlohu kniha.

V dnešnom prudkom rozmachu výpočtovej techniky a automatizácie väčšiny ľudských činností, vytvárajúcej obraz zautomatizovaného sveta viac ako kedkoľvek predtým, vystupuje do popredia potreba pracovať s deťmi, usmerňovať ich, vzdelávať, učiť ich orientovať sa v informáciách rôzneho druhu. V tomto smere zohrávajú nezanedbateľnú úlohu knižnice, ktorých pracovníci vo veľkej miere ovplyvňujú uspokojovanie informačných potrieb detí a mládeže.

Sedemnást' ľudových knižníc mestských častí Bratislavy a Mestská knižnica v Bratislave svojím verejným charakterom a univerzálnymi fondmi splňajú dôležitú úlohu pri výchove našej mladej generácie. Veď čitateľmi týchto knižníc sa môžu stať už deti predškolského veku a pokiaľ sa naučia využívať služby knižníc tak, aby im to prinášalo úžitok i potešenie, je predpoklad, že nimi zostanú až do vysokého veku.

Všetci dobre vieme, ako sa vyvíjala situácia v knižniciach po roku 1989. Celoslovenským trendom po nežnej revolúcii bol pokles registrovaných detských čitateľov a zníženie počtu výpožičiek.

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Počet detských čitateľov do 15 r.	32 476	27 168	20 746	16 677	16 960	18 673	19 105	18 375	16 472	16 578
Výpožičky krásnej a odbornej literatúry pre deti v LK	862 653	724 510	451 381	409 691	453 738	516 902	530 097	548 907	532 598	503 676
Knižničný fond (krásna a odborná literatúra) pre deti v LK	309 683	320 919	308 455	310 999	312 470	302 050	325 697	331 603	335 414	333 618

V Mestskej knižnici v Bratislave sledujeme činnosť bratislavských ľudových knižníc; uvádzame niektoré štatistické údaje o vývoji hlavných ukazovateľov činnosti práce s deťmi v týchto knižniciach.

Na prvý pohľad je zrejmé, že prelomovým rokom, v ktorom nastal pokles počtu detských čitateľov a zároveň i výpožičiek, boli roky 1990 - 1991. Klesajúca tendencia pretrvávala do roku 1992. Od roku 1993 knižnice začali zaznamenávať mierny nárast a ustáľovanie týchto ukazovateľov, v rokoch 1997 a 1998 však opäť došlo k zníženiu počtu čitateľov i výpožičiek.

Najvýraznejší pokles bol zaznamenaný bezprostredne po zmenách v našej spoločnosti. Príčin bolo viacero. Môžno spomenúť vtedajšiu delimitáciu knižničných pracovísk v súvislosti s územným rozdelením mesta, azda aj menšiu iniciatívu knižníc, ktoré sa sústreďovali na vlastné „prežitie“, zvyšovanie členských poplatkov, oslabenie spolupráce so školami i otvorenie hraníc a prísun nových - pre deti zaujímavejších - výdobytkov techniky (káblová televízia, satelity, počítačové hry, videokazety vo videopožičovniach a pod.). Následne sa situácia - prakticky až do súčasnosti - stabilizovala.

Je však zaujímavé, že ak bratislavské ľudové knižnice mali v roku 1989 32 476 detských čitateľov, do roku 1998 sa im už nepodarilo vyrovnať pokles v počte čitateľov, ktorý sa ustálil približne na polovici (čiže 16 578 v roku 1998). Prečo je to tak a prečo už do našich knižníc nechodí toľko detí ako kedysi? Ťažko hľadať adekvátne a stopercentné tvrdenia, ktoré by presne vystihli podstatu tohto stavu. Niektoré z už spomenutých príčin pretrvávajú až do súčasnosti, ale pribudli aj iné. Výpočtová technika sa čoraz väčšími zdokonaľuje, dnes už deti nielenže pozerajú videokazety, počúvajú volkmeny a diskmeny, sedia pred počítačmi, ale dokonca sa hrávajú hry aj na mobilných telefónoch. Tým nechceme povedať, že sme proti prenikaniu techniky do života detí, skôr naopak; ak sa budú chcieť v budúcnosti presadiť vo svojom povolani, stane sa pre ne nevyhnutnosťou. Nastalo i výrazné zrýchlenie spôsobu života, zmenili sa školské vyučovacie osnovy a ukrojili deťom z voľného času. V neposlednom rade tu hrá významnú úlohu aj faktor klesajúcej pôrodnosti - odrastajúce deti tejto čitateľskej kategórie nemajú byť kým nahradené.

Čísla z našich ukazovateľov však znižuje aj smutná skutočnosť: v Bratislave príslušné úrady zaevidujú každoročne takmer 500 nových narkomanov, medzi ktorými je 10 maloletých detí.

Z ďalších údajov však môžeme usudzovať, že pre deti zostávajú knihy napriek všetkým nástrahám dobrými priateľmi. Pomaly, ale isto sa totiž zvyšuje čítavosť našich detí. V roku 1989 pripadalo na jedného detského čitateľa 26,5 výpožičiek, v roku 1998 to bolo 30,4 výpožičiek.

Aj stav knižničných fondov pre deti a mládež vykazuje za sledované roky postupný nárast. V roku 1989 mali knižnice pre túto vekovú kategóriu 309 683 k. j. a v roku 1998 to bolo už 333 618 k. j. Napriek tomu si nemôžem odpustiť poznámku, že fondy síce narastajú a každé dieťa si niečo v knižniciach nájde, no bolo by potrebné zabezpečiť také finančné pokrytie výdavkov na nákup literatúry, aby knižničníci mali možnosť príbežne reagovať a nakupovať novinky, ktoré sa objavujú

na knižnom trhu. Žiaľ, dnes žijeme v dobe, keď sa všetko odvíja od financií, pričom práve finančné možnosti najviac brzdia prácu knihovníkov.

Podľa sa však konkrétne pozrieť na prácu bratislavských ľudových knižníc s deťmi a mládežou.

V Bratislave máme v súčasnosti 39 knižničných pracovísk pre deti a mládež, z toho je 15 samostatných a 24 zmiešaných. Viaceré ľudové knižnice sa v prevažnej miere venujú práci s touto kategóriou používateľov.

Čo všetko robia knihovníci, aby si získali a udržali detských čitateľov? Okrem iného pripravujú množstvo zaujímavých a pútavých podujatí.

Myslím si, že najznámejším podujatím úzko spätým s čítaním kníh je súťaž *Kráľ detských čitateľov*. Dobrý nápad sa zrodil v Knižnici pre mládež mesta Košice a odtiaľ (hoci je to na opačnom konci republiky) bol už len krôčik do Bratislavy, kde sa finále 1. ročníka uskutočnilo v Miestnej knižnici Devín, ďalšie ročníky sa realizovali v Knižnici Ružinov, v Miestnej knižnici Petržalka, v Knižnici Bratislava Nové Mesto a v Miestnej knižnici Devínska Nová Ves. Súťaž prebiehala v dvoch kolách - v miestnych, ktoré si organizovali jednotlivé miestne knižnice mestských častí, a v celomestskom verejnom finále, v ktorom sa stretli víťazi miestnych kôl a vedomosťami bojovali o titul Kráľa detských čitateľov Bratislavy. Finále sa realizovalo v spomenutých knižniciach každý rok v inej mestskej časti. V rokoch 1996, 1997, 1998 ho organizačne zabezpečovala naša Mestská knižnica. V snahe uľahčiť prácu knihovníkom sme pripravovali súťažné úlohy pre miestne kolá i pre finále, zabezpečovali sme propagáciu, ceny do súťaže a pod. Témy súťažných úloh vždy úzko súviseli s odporúčanou literatúrou, skúmali vedomosti detí o našich i svetových spisovateľoch, ilustrátoroch, o historických a kultúrnych pamiatkach mesta i celého Slovenska.

Je mi ľúto, že celomestské kolo 6. ročníka tejto súťaže sa v roku 1999 nebude konať, pretože požiadavky na jeho personálne a finančné zabezpečenie v Mestskej knižnici nevládzeme pokryť.

Bratislavské knižnice si toto podujatie obľúbili, ďalej na ňom pracujú a i v tomto roku si samostatne organizujú svoje miestne kolá, uvedomujúc si poslanstvo tejto súťaže - prácu s deťmi, ich výchovu k čítaniu a vhodnému využívaniu voľného času.

Ako členka poroty som sa nedávno osobne zúčastnila 6. ročníka miestneho kola súťaže *Kráľ detských čitateľov Petržalky*. Organizovala ju Miestna knižnica Petržalka, ktorá má najviac detských čitateľov zo všetkých bratislavských mestských častí. Súťažilo v ňom 11 petržalských detí v znalostiach o literatúre, spisovateľoch, o poznaní svojho mesta a jeho pamätihodnosti. Môžem potvrdiť, že deti sa veľmi dobre orientovali v súťažných úlohách a vedeli odpovedať na väčšinu otázok. Výborne sa prejavili aj vo voľnej súťažnej disciplíne, v ktorej mnohé recitovali poéziu, prednášali prózu, ale i hrali na hudobných nástrojoch a predvádzali ručne vyrobené predmety. Vedomosti u každého súťažiacieho boli na

vysokej úrovni a porota vzhľadom na vyrovnaný počet bodov mala veľa práce, kým rozhodla nielen o víťazovi, ale aj o umiestnených na ďalších miestach. Bolo vidieť, že tieto deti rady čítajú a vedia využiť a zúročiť svoje vedomosti.

Súťaž Kráľ detských čitateľov má aj celoslovenské zastrešenie, a to *Snem kráľov čitateľov*, ktorý sa už konal v Košiciach a v Bratislave - ako inak, opäť z iniciatívy Miestnej knižnice Devín. Podstatou snemu je odmena za víťazstvo v súťaži v podobe viacdenného stretnutia detských kráľov spojeného s veselým súťažením, návštevou historických pamiatok a pod.

Miestna knižnica Petržalka každoročne organizuje aj ďalšie hodnotné podujatie pre deti a mládež - *Petržalské súzvuky Ferka Urbánka*. V ňom deti súťažia prostredníctvom vlastných literárnych prác, z ktorých najkrajšie sú odmenené. V roku 1998 sa uskutočnil už 9. ročník tejto literárnej súťaže.

Ďalšou knižnicou, ktorá v maximálnej miere sústreďuje svoju pozornosť práve na deti, je **Knižnica Ružinov**. Určite nemusím pripomínať, koľko dobrých nápadov sa zrodilo v tejto knižnici a koľko práce si ich realizovanie vyžiadalo. Spomeniem napr. súťaž *Zastavte zemeguľu, chcem vystúpiť!*, ktorá mala medzi knihovníkmi i neknihovníkmi mimoriadny ohlas vďaka originálnej koncepcii cestovania po zemeguľi a súťaženiu vo vedomostiach, schopnostiach, záľubách i v znalosti orientovania sa v knižnici, v literatúre.

Netypickým podujatím pre deti sú aj knižničnoružinovské *Hovory D*, založené na komunikácii detí a poslancov miestneho úradu, resp. zaujímavých osobností rôznych profesií. Komunikácia prebieha pred televíznymi kamerami, takže prostredníctvom tohto podujatia sa deti učia vyjadrovať a vystupovať na verejnosti. Prvoradým cieľom je však naučiť ich pripraviť sa prostredníctvom kníh a tlače na takýto náročný typ rozhovorov. Svoj význam má aj to, či a ako dokážu deti apelovať na významných ľudí a ovplyvniť ich názory zo svojho pohľadu.

Inou bratislavskou ľudovou knižnicou, v ktorej sa realizujú zaujímavé podujatia pre deti, je **Knižnica Bratislava - Nové Mesto**. V roku 1998 ma osobne upútalo celoobvodné podujatie pripravené v spolupráci s vydavateľstvom Q 111 s názvom *Daj kamarátovi knihu*. Knižnica vyzvala všetky deti vo svojom obvode, aby knihy, z ktorých už vyrástli a nepotrebujú ich, darovali menej šťastným deťom z Diagnostického strediska detí. Takto zozbierané knihy boli deťom slávnostne odovzdané na podujatí, ktoré sa nieslo v duchu dobrej nálady, spevu a tanca.

Ak som bližšie vyzdvihla prácu s deťmi vo väčších bratislavských ľudových knižniciach, nechcem tým odsúvať do úzadia prácu menších knižníc. Naopak. Aj v nich sa venuje deťom veľa úsilia.

Okrem toho, že z osemnástich bratislavských ľudových knižníc sa v roku 1998 zapojilo do súťaže *Kráľ detských čitateľov Bratislavy* 11 knižníc, mnohé z nich pripravovali aj ďalšie podujatia pre deti.

Miestna knižnica Rača napríklad zorganizovala súťaž divadielok medzi mater-

skými školami *Smelý zajko J. C. Hronského*, aj v prednese štúrovskej poézie a prózy.

Miestna knižnica Lamač v roku 1998 uskutočnila 30 podujatí výhradne pre deti a mládež, zaujímavým bola súťaž o najkrajšiu autorskú povesť o Lamači pod názvom *Lamačská povesť*.

Väčšina ľudových knižníc organizovala pre deti besedy, prednášky na rôzne témy (veľa z nich venovalo pozornosť drogovej závislosti), exkurzie, hodiny informatickej výchovy, kvízy, videoprogramy a pod.

O práci s deťmi a mládežou v ľudových knižniciach v Bratislave by sa dalo písať ešte veľmi veľa. A hoci som v úvode hovorila o zautomatizovanom svete, vplyv klasických ľudových knižníc na túto čitateľskú kategóriu sa zatiaľ nedá ničím nahradiť. Pevne verím, že to tak aj zostane a že sa našim knihovníkom bude dariť atraktívovať nielen podstatu existencie knižníc - služby, ale v neposlednom rade i individuálnu a kolektívnu prácu s detskými čitateľmi.

Dodatok zo života alebo dve vedľa seba existujúce skutočnosti:

...v autobuse bratislavskej MHD stálo dievča, v rukách držalo knihu a celou cestou čítalo a čítalo. Vo vedľa sediacej skupinke mládeže niekomu zazvonil mobilný telefón. Chvilka ticha, smiech a vzápätí hlas: - Jé, on má móbil!...

Výsledky celoštátnej štatistiky verejných a vedeckých knižníc SR za rok 1998

*Marta Weissová, Univerzitná knižnica v Bratislave - Národné knižničné centrum **

1. Verejné knižnice

Ďalší rast knižníc, ich kvalitatívny vývoj nie je možný bez porovnávania a sledovania dosiahnutých výsledkov činnosti, ktoré sú dôležité i z hľadiska medziregionálnych a medzikrajských porovnaní.

Knižničnú štatistiku, ktorá je súčasťou štátnej štatistiky Slovenskej republiky, už po druhý raz realizovala a zabezpečovala Univerzitná knižnica v Bratislave - Národné knižničné centrum.

Aké výsledky sa v roku 1998 dosiahli vo verejných a vedeckých knižniciach SR, nám môže čiastočne priblížiť prezentácia údajov získaných na základe Ročných výkazov o knižnici KULT (MK) 12-01.

V sledovanom roku tvorilo sieť verejných knižníc celkom **2706 knižníc s 295 pobočkami**, z tohto počtu je 5 krajských štátnych knižníc, 31 regionálnych štátnych knižníc, 414 mestských knižníc a knižníc s profesionálnymi zamestnancami, 2255 knižníc s neprofesionálnymi zamestnancami a Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči.

Stav knižničného fondu v sieti verejných knižníc SR dosiahol **19 321 514 knižničných jednotiek**, čo je v prepočte na 1 obyvateľa SR **3,58 zväzkov**, na 1 používateľa knižnice **25,72 zväzkov**.

Prírastky kúpou predstavujú **236 290 knižničných jednotiek**, čo znamená oproti roku 1997 pokles o **74 863 knižničných jednotiek** (Index 97/98 - 75,94). Inou formou sa získali knižničné jednotky v počte **122 564**, čo je nárast oproti roku 1997 o **42 498 knižničných jednotiek** (Index 97/98 - 153,0).

V nákupe knižničných jednotiek sa taktiež zaznamenal pokles, a to o **3 920 102,- Sk**. Verejné knižnice zakúpili knižničné jednotky v hodnote **38 293 936,- Sk** (Index 97/98 - 90,71). Vo výkazoch za rok 1998 sa sledoval aj nákup knižničných jednotiek z príspevku od zriaďovateľa. Tento ukazovateľ bol vykázaný vo výške **29 557 659,- Sk**, čo predstavuje 77,18 % z celkových finančných prostriedkov vynaložených na nákup knižničných jednotiek.

V nákupe na 1 obyvateľa SR sa dosiahol priemer **7,10 Sk**, v nákupe na 1 obyvateľa SR z príspevku od zriaďovateľa **5,48 Sk**.

Najvyšší objem nákupu na 1 obyvateľa SR dosiahol Bratislavský kraj **11,69 Sk**, najnižší Košický kraj **4,03 Sk**.

V prepočte krajské štátne knižnice (5) dosiahli v nákupe knižničných jednotiek na 1 obyvateľa **10,98 Sk**, v nákupe knižničných jednotiek na 1 obyvateľa z príspevku od zriaďovateľa **8,84 Sk**.

Regionálne štátne knižnice (31) dosiahli v nákupe knižničných jednotiek na 1 obyvateľa **7,83 Sk**, v nákupe knižničných jednotiek na obyvateľa z príspevku od zriaďovateľa **4,91 Sk**.

Verejné knižnice SR vykázali **25 799 524 výpožičiek** absenčných i prezenčných, čo znamená nárast oproti roku 1997 o **19 151 výpožičiek** (Index 97/98 - 100,07). Počet výpožičiek na 1 obyvateľa je **4,78**, počet výpožičiek na 1 používateľa **34,34**.

V počte výpožičiek na 1 obyvateľa najvyšší počet dosiahol **Žilinský kraj - 5,35**, najnižší počet **Banskobystrický kraj - 4,16**.

V prepočte krajské štátne knižnice dosiahli **9,19** výpožičiek na 1 obyvateľa, regionálne štátne knižnice **10,27** výpožičiek na 1 obyvateľa.

V počte registrovaných používateľov sa vykázalo **751 086 používateľov**, čo znamená pokles o **7 146 používateľov** (Index 97/98 - 99,05). Z počtu obyvateľov SR tvorí % registrovaných používateľov **13,92 %**.

2. Vedecké knižnice

Štatistické údaje za sieť vedeckých knižníc sú vykázané za 10 vedeckých knižníc (Univerzitná knižnica v Bratislave - Národné knižničné centrum, Slovenská

národná knižnica v Matici slovenskej v Martine, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, Ústredná knižnica Slovenskej akadémie vied v Bratislave, Centrum VTI SR v Bratislave, Slovenská lekárska knižnica v Bratislave, Slovenská pedagogická knižnica - Ústav informácií a prognóz školstva v Bratislave, Slovenská ekonomická knižnica Ekonomickej univerzity v Bratislave, Slovenská lesnícka a drevárska knižnica pri Technickej univerzite vo Zvolene, Slovenská poľnohospodárska knižnica pri Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre) a 2 bývalé vedecké knižnice - Krajské štátne knižnice v Košiciach a Prešove.

Knižničné jednotky boli vykázané v počte **14 752 829 zväzkov** (Index 97/98 - 100,62). Priemerný počet knižničných jednotiek na 1 používateľa knižnice bol **121,06**.

Prírastky knižničných jednotiek získaných kúpou s počtom **28 916** zaznamenali oproti roku 1997 opäť pokles o **3638** knižničných jednotiek (Index 97/98 - 85,68).

Prírastky knižničných jednotiek získaných inou formou s počtom **98 965** naopak predstavujú nárast o **11 166** knižničných jednotiek (Index 97/98 - 112,71). Z prírastkov knižničných jednotiek získaných inou formou povinné výtlacky predstavujú **58 573** knižničných jednotiek, t. j. 59,18 % z celkového počtu prírastkov knižničných jednotiek získaných inou formou.

Vedecké knižnice vynaložili na nákup knižničných jednotiek **20 680 417,- Sk**, čo je o **4 255 093,- Sk** menej ako v roku 1997 (Index 97/98 - 82,93).

Z tejto finančnej čiastky vynaloženej na nákup knižničných jednotiek **16 241 736,- Sk**, t. j. 78,53 % bolo vynaložených z príspevku od zriaďovateľa.

V základných ukazovateľoch činnosti sa javí pokles v počte používateľov knižníc o **18 318**, celkom sa dosiahlo **121 854 používateľov** (Index 97/98 - 86,93). Pokles počtu používateľov možno odôvodniť stagnáciou výpožičných služieb Slovenskej pedagogickej knižnice v Bratislave.

V dosiahnutom počte výpožičiek **3 914 390** sa javí nárast o **107 951** výpožičiek (Index 97/98 - 102,83). Na 1 používateľa knižnice pripadá **32,12** výpožičiek.

Podrobný rozbor činnosti verejných a vedeckých knižníc v SR za rok 1998 spracuje UKB - NKC v Štatistickom prehľade činnosti verejných a vedeckých knižníc v Slovenskej republike za rok 1998, ktorý zašleme knižniciam.

INFORMÁCIE

Z 2. zasadnutia správnej rady SAK dňa 3. februára 1999

Rokovanie, ktoré viedla predsedníčka SAK Dr. Daniela Gondová, sa zaoberalo kontrolou plnenia uznesení a organizačnými otázkami, zložením odborných skupín a ich vybranými úlohami, aktuálnymi otázkami vydávania Bulletinu SAK, návrhmi na spresnenie plánu práce asociácie a ďalšími otázkami.

Boli prijaté rozhodnutia o postupe pri rokovaní s LITA o poplatkoch za výpožičky v zmysle autorského zákona a pri príprave stanoviska k problematike zrušenia RKC.

Správna rada rozhodla, že sídlom SAK bude miesto predsedu.

Správna rada sa uzniesla na zoznamoch členov jednotlivých odborných skupín a definovala ich hlavné úlohy na tento rok.

Prediskutovalo sa obsahové zameranie najbližších čísiel Bulletinu SAK a možnosti honorovania príspevkov.

Spomedzi ďalších otázok, ktorými sa SR na tomto zasadnutí zaoberala, je potrebné uviesť:

- doplnenie plánu práce o seminár UNIMARC - USMARC;
- prípravu krajských konferencií a knižničného kongresu (ktorý bude v Košiciach);
- seminár k problematike copyrightu, ktorý bude v dňoch 24. - 25. mája 1999;
- návrh na vytvorenie samostatnej „knižničnej“ komisie Pro Slovakia;
- informácia o návrhu za členov Knižničnej rady ako poradného orgánu Ministerstva kultúry SR;
- informácia o stave prípravy návrhu knižničného zákona a zložení pracovnej skupiny; pracovný návrh bude pripravený do konca marca a mala by sa o ňom uskutočniť verejná diskusia;
- rôzne ďalšie otázky a informácie zo života členských knižníc.

(jk)

K aktuálnym problémom slovenského knihovníctva

Ministerstvo kultúry SR a Univerzitná knižnica - NKC v Bratislave usporiadali dňa 29. marca 1999 po uvedeným názvom celoštátne stretnutie pracovníkov od-

borov kultúry krajských úradov a riaditeľov štátnych knižníc. Na programe rokovania bolo:

1. rozpracovanie Programového vyhlásenia vlády SR v oblasti kultúry a systémové riešenie otázky regionálnych kultúrnych centier a knižníc; legislatívne úlohy MK SR v rámci novej štruktúry po zániku regionálnych kultúrnych centier a knižníc; legislatívne úlohy MK SR v rámci novej štruktúry po zániku regionálnych kultúrnych centier (PhDr. Milan Gacík, štátny tajomník MK SR);
2. informácia o príprave návrhu nového knižničného zákona (doc. PhDr. Dušan Katuščák, CSc., vedúci katedry knižničnej a informačnej vedy FiF UK Bratislava);
3. príprava krajských konferencií knižníc SR a II. knihovníckeho kongresu (PhDr. Ladislav Oslanec, riaditeľ NMC pre knižnice; PhDr. Daniela Gondová, predsedníčka SAK, a PhDr. Tibor Trgiňa, predseda SSK).

K uvedenej problematike a jednotlivým čiastkovým otázkam, ktoré na tomto veľmi potrebnom a aktuálnom stretnutí prezentovali najmä štátny tajomník MK SR Milan Gacík a generálny riaditeľ sekcie Peter Maráky, sa budeme postupne vracat' aj v našom bulletine a určite im bude venovať pozornosť aj periodikum Knižnice a Informácie.

Teší nás, že Ministerstvo kultúry SR - ako to potvrdili vo svojich vystúpeniach jeho predstavitelia páni Milan Gacík a Peter Maráky - vidí v knihovníctve svoju oporu a potvrdzuje nielen verbálne záujem o úzky kontakt a súčinnosť so slovenskou knihovníckou obcou.

(jk)

Správna rada a valné zhromaždenie SAK

30. marca 1999

V časovej nadväznosti na konferenciu „K aktuálnym problémom slovenského knihovníctva“ sa 30. marca konalo 3. zasadnutie správnej rady i valné zhromaždenie asociácie.

Správna rada SAK pod vedením predsedníčky Dr. Gondovej rokovala o príprave valného zhromaždenia a rôznych aktuálnych organizačných otázkach a informáciách. Okrem iného sa zaoberala:

- informáciu o záverečnom štádiu prípravy krajských konferencií, ktoré budú 27. apríla v Trnave, 20. mája vo Zvolene, 27. mája v Prešove, 26. mája v Košiciach, 8. júna v Trenčíne, 11. júna v Nitre; termín krajskej konferencie v Bratislave - 9. júna - bude ešte spresnený;
- informáciu o príprave II. knihovníckeho kongresu, ktorý sa uskutoční v dňoch 22. a 23. novembra 1999 v Košiciach;

- informáciami o príprave seminára o copyrighte a seminára Formáty v lokálnych bázach dát (odložený na september t. r.);
- Dr. Kernerová informovala o prípravách Sympózia českých a slovenských bibliografov, ktoré bude 7. - 8. septembra v Košiciach;
- Dr. Gondová informovala o príprave seminára akademických knižníc v júni t. r. a o spoločnom neformálnom stretnutí so zástupcami SKIP a ZDRUK dňa 22. júna 1999 v Brne; podrobne sa zaoberala možnosťou účasti na konferencii InForum v Prahe 18. - 20. mája t. r. Účasť a doprava bude sponzorovaná firmou Albertina lcome Bratislava; správna rada odsúhlasila jednému účastníkovi z členskej knižnice SAK príspevok na ubytovanie 200,- Sk.

Správna rada prijala uznesenie o diferencovanej výške členských príspevkov na rok 1999. Schválila tiež prijatie ďalšieho člena SAK - Krajskú štátnu knižnicu Karola Kmeťku v Nitre.

SAK a SSK spoločným listom požiadali prednostov krajských úradov, aby zväzili účasť zástupcov týchto občianskych profesijných združení vo výberovom konaní na funkciu riaditeľov knižníc.

Valné zhromaždenie SAK malo na programe dva body:

1. Správu o činnosti SAK od posledného valného zhromaždenia (predniesla predsedníčka Dr. Gondová),
2. diskusiu k Návrhu zákona o knižniciach (úvodné slovo predniesol a diskusiu viedol doc. Dr. Katuščák, CSc.).

(jk)

Z Programového vyhlásenia vlády

Národná rada Slovenskej republiky na svojej 4. schôdzi v novembri 1998 pre-rokovala a prijala Programové vyhlásenie vlády, vytvorenej po septembrových voľbách. Z rozsiahleho Návrhu programového vyhlásenia, ktorý bol uverejnený v dennej tlači, sme vybrali niektoré časti, o ktorých si myslíme, že priamo či nepriamo oslovujú aj pracovníkov našich knižníc, dotýkajú sa knižničných a informačných činností a musí nám záležať na ich praktickej realizácii v nastávajúcom období. Ide o otázky z troch tematických okruhov: výchova a vzdelávanie, veda a výskum a kultúra.

• Výchova a vzdelávanie

Vláda SR považuje výchovu a vzdelávanie za jednu zo svojich najvýznamnejších a trvalých priorit. Chce vytvoriť spoločnosť, v ktorej vzdelávanie bude zdrojom dlhodobej prosperity Slovenska, čo ovplyvní postavenie Slovenska v

Európe. Výchova k mravným hodnotám, k sociálnemu citeniu a k demokracii predstavuje základ stability spoločnosti a jeden z najúčinnjších prostriedkov prevencie proti násiliu, kriminalite a ďalším negatívnym javom.

Rozhodujúcu úlohu štátu vláda vidí... vo vzostupnom koncepčnom rozvoji výchovy a vzdelávania, ako aj v zaistení rovnosti v prístupe k vzdelaniu. Úlohou štátu bude vytvárať podmienky na zabezpečenie kvality poskytovanej výchovy a vzdelávania a zaistenie rovnocennosti s vyspelými európskymi krajinami. Vláda si je vedomá, že tieto ciele nie je možné splniť bez podpory spoločnosti, bez pomoci odborov a mimovládnych organizácií.

Vláda vytvorí dlhodobú koncepciu rozvoja výchovy a vzdelávania... tak, aby sa stala základom rozvoja školstva na najbližších 15 - 20 rokov... V nadväznosti na koncepciu pripraví nový školský zákon (zákon o výchove a vzdelávaní).

Vláda bude garantovať právo každého občana na bezplatnú výchovu a vzdelávanie v rozsahu jeho schopnosti vzdelávať sa najmenej dovedy, kým sa nestane svojprávnym subjektom na trhu práce. Chce zabezpečiť nielen možnosť získať stredoškolské vzdelanie pre každého občana, ale aj sústavný rast počtu absolventov vysokých škôl... Vláda chápe vzdelávanie ako celoživotný proces, a preto vytvorí podmienky pre rozvoj ďalšieho vzdelávania.

Vláda... prijme opatrenia na zabezpečenie efektívneho využitia prostriedkov v školstve a ich verejnú kontrolu prostredníctvom školskej samosprávy... Daňovo zvýhodní podnikateľskú činnosť stredných a vysokých škôl, ak sa zvýhodnené prostriedky použijú na ďalší rozvoj vzdelávania. Bude motivovať získavanie mimorozpočtových prostriedkov.

Vláda považuje za nevyhnutné vytvárať podmienky na zlepšenie spoločenského postavenia učiteľov a pracovníkov školstva a stabilizovať ich postavenie zákonom o štátnej (verejnej) službe... Vláda obnoví služby, ktoré štát poskytoval učiteľom prostredníctvom metodických centier, ústavov a iných rezortných pracovísk.

Vláda... posilní dôraz na mimoškolskú výchovu a vytvorí pre ňu lepšie podmienky, aby rozvojom záujmov a tvorivosti chránila mládež pred škodlivými vplyvmi.

Vláda prijme ucelený program starostlivosti o nadané a talentované mládež. Osobitné opatrenia prijme k výchove a vzdelávaniu zdravotne postihnutých detí.

Vláda vytvorí podmienky na postupné zvyšovanie počtu študentov na vysokých školách bez zníženia kvality výučby... Pripraví koncepciu ďalšieho rozvoja vysokoškolského vzdelávania pre 21. storočie. V realizačnom pláne na jej zabezpečenie prijme opatrenia s dôrazom na kvalitu vzdelávania...

Vláda pripraví nový zákon o vysokých školách... Vláda bude podporovať posilňovanie integrity vysokých škôl... ako aj budovanie špecializovaných informačných systémov.

- **Veda a výskum**

Vláda potvrdzuje autonómiu a kľúčové postavenie vedy a techniky pri realizácii zámerov hospodárskej a sociálnej politiky aj príslušnými legislatívnymi zmenami a bude presadzovať postupné zvyšovanie zdrojov. V rámci budovania infraštruktúry pre vzdelávanie, vedu a techniku podporí zapojenie SR do transeurópskej vysokorychlostnej počítačovej siete TEN 34, resp. TEN 155.

Spracuje Konceptiu štátnej vednej a technickej politiky, v ktorej stanoví národné vedecké priority. Vláda bude kodifikovať postavenie vedy príslušnými legislatívnymi zmenami, koncepcie aj legislatívne upraví riadenie vedy a postavenie jej hlavných zložiek...

Vytvorí efektívnejšie nástroje podpory vedy a techniky (daňový a colný systém) s cieľom podporiť aj tvorbu mimorozpočtových zdrojov na ich rozvoji... Predloží dlho očakávaný zákon o podpore vedy a techniky.

Vláda sa zasadí za ďalšie budovanie Centra vedecko-technických informácií.

Bude podporovať dvojstrannú aj viacstrannú medzinárodnú spoluprácu, osobitne zapojenie Slovenska do 5. rámcového programu Európskej únie pre výskum a technický rozvoj. Využije možnosti vedy v tvorbe strategických rozvojových štúdií pre potreby spoločnosti a pre napĺňanie integračných snáh Slovenskej republiky.

- **Kultúra**

Vláda zdôrazňuje mimoriadny význam kultúry... ako dôležitého činiteľa medziľudskej komunikácie, nositeľa spoločenských a sociálnych funkcií, etických noriem, estetických hodnôt a návykov. Vláda chápe kultúru ako prostriedok i cieľ rozvoja duchovného života občanov.

Vláda zabezpečí právo občana na kultúru, dostupnosť kultúry pre všetkých obyvateľov...

Vláda vytvorí podmienky pre viacdrojové financovanie kultúry v rámci štátneho, samosprávneho a súkromného sektora.

Vláda prehodnotí súčasné právne predpisy a vytvorí vhodné legislatívne prostredie na rozvoj kultúry a ochranu jej hodnôt.

Vláda obnoví dialóg s kultúrnou obcou, ktorý bude podnetom na zmeny v oblasti kultúry. Rozšíri spoluprácu s umeleckými a stavovskými organizáciami a s tretím sektorom.

Vláda zabezpečí podmienky na poznávanie, ochranu a prístupňovanie kultúrneho dedičstva vrátane tradičnej a ľudovej kultúry a kultúr menšín. Vytvorí predpoklady účinnej starostlivosti štátu o kultúrne pamiatky. Zabezpečí uchovanie zbierkových fondov, ktoré sú v majetku štátu, a vytvorí podmienky na ich ochranu a dopĺňanie.

Vláda vytvorí prirodzené prostredie pre dôstojné postavenie a pôsobenie národných kultúrnych inštitúcií.

Vláda zabezpečí ochranu a rozvoj štátneho jazyka.

V záujme naplnenia ústavného práva občanov na informácie a vzdelávanie vláda zabezpečí podmienky na fungovanie knižničného systému Slovenskej republiky.

Vláda bude venovať trvalú pozornosť osvetovému pôsobeniu v oblasti výchovno-vzdelávacej a záujmovej činnosti.

Vláda... zabezpečí demokratické princípy činnosti štátneho fondu kultúry Pro Slovakia.

Vláda... bude garantovať demokratické princípy jestvovania a rozvoja kultúry na centrálnej, regionálnej a miestnej úrovni.

Vláda zabezpečí právnu a odbornú nezávislosť inštitúcií v oblasti kultúry. Pri personálnom obsadzovaní vedúcich funkcií v štátnych kultúrnych zariadeniach presadí uplatňovanie odbornej spôsobilosti. Prehodnotí stav štátnych kultúrnych zariadení, najmä regionálnych kultúrnych centier, národných metodických centier a kultúrnych inštitúcií národnostných menšín.

Vláda podporí kultúrne programy pre spoločenské uplatnenie zdravotne a sociálne postihnutých občanov a skupín.

Vláda podporí výchovu k umeniu, tvorbu pre deti a mládež a pôvodnú tvorbu.

Vláda podporí významné medzinárodné projekty v oblasti kultúry, uskutočňované na území SR.

Vláda podporí prezentáciu slovenskej kultúry v zahraničí, výmenu kultúrnych hodnôt a účasť Slovenska v medzinárodných mimovládnych organizáciách.

(jk)

Na okraj Plánu legislatívnych úloh vlády SR na rok 1999

V minuloročnom 4. čísle nášho bulletinu SAK sme priniesli z pera PhDr. Marty Ehnovej výstižný, aktuálny a potrebný úvodník na tému *Knižničná legislatíva v SR - ako účinnejšie d'alej*.

Nadväzujeme na tento článok informáciou o niektorých návrhoch uvedených v Pláne legislatívnych úloh vlády SR na rok 1999, ktorý vláda prerokovala 27. januára 1999. V informácii uvádzame len úlohy, ktoré sa vo väčšom či menšom rozsahu, bezprostredne či sprostredkovane, dotýkajú života a práce knižníc, resp. knižničných a informačných činností. Z plánu uverejneného v denníku Národná obroda dňa 3. februára 1999 považujeme za dôležité upozorniť na tieto vbráné úlohy (v ich chronologickom poradí):

- **Návrh zákona o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov** (predkladá MVVP v marci) rieši – novú úpravu verejného obstarávania, ktorou sa zvýši informovanosť o vyhlasovaných verejných objednávkach a sprehľadnení pravidiel pre efektívne a hospodárne vynakladanie finančných prostriedkov.

Knižnice by potrebovali vyriešiť problém aplikácie všeobecných ustanovení zákona o verejnom obstarávaní knižničných dokumentov, najmä kníh a periódik. Keďže ide o špecifické tovary a na obstarávanie špecifické podmienky, knižnice pri ich obstarávaní narážajú na zbytočné ťažkosti a nejasnosti, čo znemožňuje alebo podstatne sťažuje dodržiavanie zákona.

- **Návrh zákona o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy SR** bude riešiť či spresňovať právomoci, pôsobnosť a hlavné úlohy vrcholných organizácií štátnej správy SR (predkladá sa v marci).
- **Návrh zákona o nadáciách a nadačných fondoch** (MS SR v apríli); pôjde v ňom o reguláciu postavenia nadácií a transformáciu neinvestičných fondov na nadačné fondy.
- **Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 213/1997 Z. z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby** (MS SR v apríli) má rozšíriť okruh subjektov, ktoré môžu byť zriadené na poskytovanie všeobecne prospešných služieb a ktorým sa má odstrániť percentuálny limit na prevádzkové náklady.
- **Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 212 Z. z. o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnoženín audiovizuálnych diel** (predkladá MK SR v máji). V návrhu ide o zmenu povinnosti odovzdať určenej právnej osobe povinný výtlačok aj v elektronickej forme; vydavateľ tak učiní len v prípade, ak bol v tejto forme výtlačok vyhotovený“. Treba poznamenať, že v knihovníckej obci sa k tomuto zákonu po jeho prijatí objavilo veľa závažných pripomienok. Škoda, že knihovníci ho nemali možnosť ovplyvniť v štádiu legislatívnej prípravy - zákon by totiž potreboval komplexnejšiu novelizáciu, nielen jednu-dve čiastkové zmeny. Ministerstvo kultúry SR by preto malo do prípravy návrhu novely zainteresovať aj odborníkov a predstaviteľov knihovníckej obce. Závažné pripomienky má aj Združenie vydavateľov a kníhkupcov (pozri Knižná revue, č. 7/1999).
- **Návrh osvetového zákona** (predloží MK SR v júli) má „vytvoriť všestranné podmienky pre rozvoj osvetu, so zámerom zapojiť rôznych nositeľov osvetového pôsobenia a čím širší okruh občianskej spoločnosti“.
- **Návrh zákona o ochrane pamiatok** (MK SR v august – má sa nahradiť zákon SNR č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti. Má sa „aktualizovať“ právna úprava s prihliadnutím na zmenené spoločenské podmienky a posilniť právomoci odboru, výkonu štátnej správy“.

- **Návrh zákona o knižniciach (knižničný zákon)** (predkladá MK SR v októbri): zákon upraví poslanie, postavenie, základné funkcie a právne vzťahy knižníc; úlohy a pôsobnosť orgánov štátnej správy, obcí aj právnických a fyzických osôb, spojených so zriaďovaním a činnosťou knižníc.

Na túto tému sa už v našej tlačí popísalo veľa papiera. V súčasnosti je už návrh (koľký?) pripravený na odbornú diskusiu (pozri s. 4). Dúfajme, že sa legislatívny proces prípravy tohto prepotrebného zákona konečne úspešne zavŕši jeho schválením už v tomto roku.

- **Návrh nariadenia vlády SR, ktorým sa vydáva colný sadzobník na rok 2000** (predkladá MF SR v decembri) a v ktorom ide o aktualizáciu colných postupov.

Aj v tejto oblasti knižnice už dlhodobo narážajú na viaceré problémy, ktoré strpčujú život knižniciam a štátu prinášajú namiesto osohu skôr zbytočnú stratu.

Z výhľadového plánu legislatívnych úloh vlády SR na roky 2000 - 2002 treba upozorniť na tieto plánované úlohy:

- na rok 2000:
 - návrh poštového zákona (predloží MDPT SR),
 - návrh zákona o dani z pridanej hodnoty (MF SR),
 - návrh zákona o samospráve vyšších územných celkov (MP SR),
 - návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon SNR č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov (MV SR),
 - návrh zákona o podpore vedy a techniky ... (MŠ SR),
 - návrh zákona o štátnej správe v školstve a školskej samospráve (MŠ SR),
 - návrh zákona o vysokých školách (MŠ SR),
 - návrh zákona o financovaní vysokých škôl (MŠ SR).

Vedecká knižnica pre 21. storočie v Brne

Dňa 16. októbra 1998 za účasti ministra kultúry ČR slávnostne položili základný kameň novostavby Moravskej zemskej knižnice v Brne. Spoločným úsilím Magistrátu mesta Brna, Moravskej zemskej knižnice a Masarykovej univerzity sa začala štvorročná etapa výstavby novej vedeckej knižnice, ktorá nahradí doterajšie tri - Univerzitnú knižnicu, Technickú knižnicu a Pedagogickú knižnicu; má zachovať výhody špecializovaných knižníc a umožniť modernizáciu, skvalitnenie a rozšírenie služieb ako celku.

Významným krokom k zabezpečeniu výstavby bolo spoločné vyhlásenie rektorov brnianskych vysokých škôl, primátora mesta a riaditeľa MZK 1. júla 1994, výzva Parlamentu ČR a príslušným ministerstvám a dôsledná zaangažovanosť Magistrátu mesta Brna. V štátnom rozpočte na rok 1997 boli vyčlenené prostriedky na prípravu stavby, v rozpočte na rok 1998 prostriedky na začatie stavebných prác.

Novostavba MZK bude stáť v strede mesta, v susedstve fakúlt Masarykovej univerzity a Vysokej školy technickej. Bude mať tri podzemné a deväť nadzemných podlaží, kapacitu okolo 600 študijných miest, centralizovanú požičovňu a sklady pre 5 mil. zväzkov. Rozpočet stavby predstavuje 500 mil. Kč, náklady na projektovú dokumentáciu asi 30 mil. Kč. Pozemok v hodnote niekoľko desiatok miliónov Kč darovalo (!) ako vklad k výstavbe vedeckej knižnice mesto Brno. Už toto gesto je vzácnym, nasledovaniashodným príkladom prezieravosti otcov mesta, dokladom uvedomenia si významu nových poznatkov a dostupnosti informácií v rozvoji informačnej spoločnosti.

(jk)

Knižnica budúcnosti vo Viedni

Viedenské mestské knižnice dostanú pravdepodobne už v roku 2001 novú hlavnú knižnicu v komunikačne atraktívnom priestore na Wiener Westgürtel, v oblasti námestia Urban-Loritz-Platz. Miesto na výstavbu novej knižnice ako prominentnej kultúrnej stavby sa vyznačuje optimálnou dostupnosťou pre verejnosť, je vo významnom vnútromestskom a sociálno-kultúrnom priesečníku Viedne.

Budova novej knižnice sa má stať miestom stretávania sa čitateľov, moderným komunikačným bodom a príspevkom k duchovnému životu mesta - na jednej strane parkom zážitkov a na strane druhej knižnicou budúcnosti. Mesto Viedeň uvoľnilo na tento účel 280 miliónov šilingov; je si totiž vedomé toho, že investícia do vzdelania a sociálnej infraštruktúry je investíciou pre budúcnosť.

(Podľa denníka Slovenská Republika, 22. 1. 1999, skrátené)

PREČÍTALI SME ZA VÁS

PROJEKT INFOVEK SLOVENSKO

Infovek Slovensko je názov nového veľkého projektu, ktorý predstavili 14. januára 1999 na konferencii Infovek Slovensko 1999 jeho tvorcovia P. Sýkora z Univerzity Komenského v Bratislave a T. Papp z Kolumbijskej Univerzity v New Yorku. Cieľom projektu, aký nemá v histórii Slovenska obdobu, je pripraviť mladú generáciu pre život v informačnej spoločnosti 21. storočia.

Politickým garantom projektu je predseda Národnej rady SR Jozef Migaš. Ten v úvodnom slove okrem iného povedal, že doteraz sa nikdy nestretlo toľko významných osobností z oblasti informačných a komunikačných technológií a školstva s vysoko postavenými politickými reprezentantmi štátu (predseda NR SR J. Migaš, minister školstva M. Ftáčnik, predseda parlamentného výboru pre školstvo a vedu Ľ. Harach).

Práce na projekte sa začali v polovici novembra 1998. Skupina expertov (Skex) vypracuje do júna 1999 detailný projekt. V ňom navrhne právne, mediálne, technické, organizačno-plánovacie a finančné zabezpečenie projektu. V druhej fáze sa pristúpi k realizácii projektu, ktorú bude zabezpečovať Národná agentúra projektu INFOVEK Slovensko (NAPIS). Jej cieľom je vytvoriť najprv do roku 2003 plne funkčnú informačnú sieť, do ktorej bude zapojených 300 až 500 škôl (predovšetkým gymnáziá, SOŠ a niektoré ZŠ). Táto sieť bude zárodkom ďalšieho celoplošného pripájania všetkých stredných a základných škôl na túto sieť v nasledujúcich rokoch. Financovanie projektu sa očakáva z troch zdrojov: štátneho sektora, súkromných firiem a medzinárodných organizácií.

Slovensko sa stane členom Európskej únie v časovom horizonte najbližších 10 rokov. Jeho úspešnosť nielen v zjednotenej Európe, ale v celosvetovom priestore bude plne závislá od toho, ako bude pripravené na presadenie sa v konkurenčnom prostredí informačných spoločností.

Konkrétnym cieľom projektu INFOVEK Slovensko je celoplošné napojenie základných a stredných škôl v Slovenskej republike na internet, spojené s využitím tohto média v pedagogickom procese. Takto sa školy stanú centrami, z ktorých sa bude šíriť po celom Slovensku proces informatizácie spoločnosti - od žiakov, študentov, pedagógov až po rodičov.

Rozvoj informatiky bude pozitívne vplývať na vznik a dynamický rozvoj ďalších priemyselných odvetví, odvodených od používania počítačov a informácií. Ten, kto informácie dokáže rýchlo a lacno získať, má nespochybniteľné výhody v porovnaní s pomalšími a menej schopnými účastníkmi trhu. Aj keď tento projekt

chce riešiť problémy budúcnosti, už dnes je jasné, že pomôže vyriešiť aj niektoré problémy dneška, napríklad problémy v zdravotníctve, v organizovaní štátnej správy, vo finančníctve, v školstve a podobne.

Rozšírenie informačných obzorov zmení rozmyšľanie nastupujúcej generácie, a teda postupne celej spoločnosti. Súčasné vnímanie bariér malosti a hraníc možného jednoducho zanikne v dôsledku revolučného skoku v rozmyšľaní.

Hlboké sociálne, kultúrne a ekonomické zmeny, ktorými prechádzajú súčasné moderné spoločnosti, znamenajú utváranie novej civilizácie, zmeny sú natoľko hlboké a zasahujúce všetky aspekty života fungovania spoločnosti, že sú porovnateľné s veľkými historickými zmenami, ako boli agrárna a priemyselná revolúcia.

V postindustriálnej informačnej spoločnosti sú to vedomosti a informácia, ktoré sa stávajú strategickým zdrojom a hlavným činiteľom rozvoja spoločnosti, a nahrádzajú tým úlohu, ktorú ešte donedávna zastávala kombinácia energie, surovín a priemyselnej technológie. To, čo robí postindustriálnu spoločnosť informačnou, je spojenie počítačov s telekomunikáciou. Toto spojenie „stelesňuje“ internet. Jeden z najdôležitejších aspektov tejto transformácie je, že sa v nej zásadne zmení charakter práce, ktorý si bude vyžadovať vysokokvalifikovanú pracovnú silu, schopnú pracovať s informáciami.

Tento trend má globálny, celosvetový charakter a zohrá principiálnu úlohu v rozvoji moderných vyspelých krajín v horizonte najbližších desaťročí.

Platí, že pre nových členov Európskej únie bude vstup do nej požehnaním len v tom prípade, ak budú v rámci EÚ konkurencieschopné. Najvýhodnejšie na tom budú štáty najlepšie pripravené na budúcnosť. Pochopiteľne to platí aj pre Slovensko.

My si dnes nemôžeme dovoliť čakať, až sa vyriešia problémy nášho školstva, a potom začať s masívnou informatickou prípravou našej mladej generácie. Informačná revolúcia v našom vzdelávacom systéme musí začať už teraz a dynamicky sa rozvíjať paralelne s riešením nahromadených problémov. Preto sme sa rozhodli vytvoriť národný, celoštátny projekt informatizácie našich základných a stredných škôl.

Základným cieľom projektu INFOVEK SLOVENSKO je vybudovať v horizonte štyroch-piatich rokov na základných a stredných školách informačné učebne, vybavené v priemere desiatimi počítačmi napojenými na internet.

Mladú generáciu na uplatnenie sa v zjednotenej Európe 21. storočia treba začať pripravovať už teraz. Krajina, ktorá to urobí najrýchlejšie a najdôslednejšie, urobí pre svoju budúcnosť to najlepšie, čo môže. Mnohé ekonomicky vyspelejšie a bohatšie krajiny Európy majú oproti nám veľa výhod, sú v mnohom pred nami. A predsa, bohatstvo národa nespočíva v jeho ekonomickej sile, ale v pripravenosti mladej generácie na budúcnosť.

Zďaleka však nejde len o to zaviesť internet do škôl. Spolu s technickou realizáciou tohto projektu bude musieť ísť ruka v ruku naučenie žiakov, ako internet používať, aby dostali do ruky možnosť všetky tie fantastické možnosti, ktoré celosvetová informačná sieť poskytuje, využívať. To, pochopiteľne, nie je možné bez znalosti anglického jazyka, preto sa bude musieť spustiť program masovej výučby anglického jazyka. Bude treba vymyslieť veľa nových vzdelávacích prístupov, nových edukačných programov, učebníc, didaktických pomôcok, vytvoriť dobre premyslený a efektívny systém lektorov, školiacich centier - ako v práci s počítačmi, tak v angličtine.

Zavedenie internetu do škôl po celom Slovensku, teda aj do tých najvzdialenejších a najodľahlejších dedín, otvorí celému Slovensku svet, ale otvorí aj Slovensko svetu. Preto je veľmi dôležitá znalosť anglického jazyka - esperanta informačného veku.

Vytvorenie celoslovenskej informačnej siete napojenej na internet súčasne zavedie technológiu do každej dedinky, kde majú školu. A na túto sieť sa môžu postupne napájať ďalšie inštitúcie - miestna samospráva, rozmanité miestne spolky a združenia, ale aj drobní podnikatelia.

Škola sa tak stane centrom šírenia informačnej osvetu vo svojom regióne. Internetizácia školstva sa stane katalyzátorom reformy nášho edukačného systému, prechodu od memorovania informácií a vcelku pasívneho prijímania učiva na aktívne individuálne vyhľadávanie informácií pomocou internetu a samoštúdiu. Dôležité je, že tieto návyky sa začnú pestovať už na základnej škole. Bude sa môcť zmeniť celkový charakter výučby a práce učiteľov.

Generácia vychovaná tak, aby sa nielen nebála počítačov a vôbec informačných technológií, ale dokonca vedela, ako ich využívať, umožní, aby sa mohli v praxi uplatňovať rozmanité „dary“ informačného veku.

Mladá generácia pripravená na život v informačnom veku je zárukou skutočne prosperujúceho Slovenska v treťom tisícročí.

(Bližšie informácie o projekte nájdú záujemcovia na internetovej stránke <http://www.infovek.sk>.)

(Parlamentný kuriér, február 1999, skrátené)

Verejná knižnica a Európska únia

Miroslav Ressler

Výbor pre kultúru, mládež a médiá Európskeho parlamentu pripravuje tzv. Zelenú knihu o úlohe knižníc v modernom svete, ktorá by mala zhrnúť doterajšie poznatky o úlohe knižníc v informačnej spoločnosti a formulovať hlavné ciele a smery rozvoja knižníc v EÚ. Príprava Zelené knihy je spojená s diskusiou o roz-

počtovom zabezpečení 5. programu výskumu a technologického rozvoja EÚ na roky 1998 - 2002, k hlavným témam ktorého bude patriť formovanie informačnej spoločnosti a podpora využitia ľudského potenciálu.

V ďalšom sa uvádzajú niektoré názory zo zprávy o Zelenej knihe, v ktorých sa hodnotí spoločenská úloha knižníc v informačnej spoločnosti a ktoré môžu byť v mnohom inšpiratívne aj pre našu prax.

Význam dostupnosti poznatkov

V informačnej spoločnosti sa vedomosti a poznatky chápu ako životne dôležitá potreba, preto sa venuje väčšia pozornosť otázkam ich prenosu, využiteľnosti, dostupnosti, ale aj inštitúciám, ktoré s poznatkami a vedomosťami pracujú.

Jedinečnou funkciou knižníc je zhromažďovať, usporadúvať, uchovávať a ponúkať na využitie publikované dokumenty bez ohľadu na ich formu (tlačený materiál, kazeta, CD-ROM, sieť). Knižnice umožňujú vyhľadanie dokumentu nezávisle od času a miesta jeho vzniku a jeho sprostredkovanie používateľovi. Žiadna iná inštitúcia nevykonáva túto dlhodobú, systematickú prácu.

V modernej spoločnosti sú knižnice dôležitým prostriedkom zabezpečenia prístupu k poznatkom a ku kultúre pre všetkých občanov, ktorí o to prejavia záujem. Knižnice podporujú aktívny vzťah občanov k spoločnosti - prinášajú čitateľom najnovšie poznatky z legislatívy, informácie o rozhodnutiach štátnych a samosprávnych orgánov a ďalších udalostiach. Bez týchto služieb nemožno spoločnosť považovať za demokratickú, otvorenú a transparentnú.

Čoraz väčší objem informácií sa už prístupuje prostredníctvom počítačových sietí. Úloha knižníc v poskytovaní prístupu k informáciám sa podstatne mení, ale ich význam neklesá. Rozvoj informačnej spoločnosti neznamena, že plnenie tradičných funkcií knižníc zanikne. Knižnice budú naďalej poskytovať služby spojené s uchovávaním kultúrneho dedičstva a jeho odovzdávaním budúcim generáciám. Aktivity knižníc sa iba posúvajú a rozširujú do oblasti organizácie prístupu k elektronickým informáciám a k zabezpečovaniu dostupnosti svetovej informačnej siete.

Úloha knižníc v informačnej spoločnosti je zatiaľ podceňovaná, čo sa odráža najmä v neadekvátnej úrovni ich financovania. Financovanie knižníc musí byť zásadne revidované práve z hľadiska požiadaviek informačnej spoločnosti. Investície vložené do knižníc sú v tomto zmysle investíciami na podporu demokracie.

Rastúci objem informácií sám osebe nie je prospešný, pokiaľ sa informácie nepremenia na poznatok využiteľný pre rozvoj výroby, vedy a kultúry. Mnohé nové výrobné odvetvia sú závislé od schopnosti ľudskej mysle vytvárať niečo nové. Tento proces, ktorý je v informačnej spoločnosti mimoriadne významný, môže byť podporovaný poskytovaním informačných zdrojov a ponukou príležitostí. Knižnice spolu s ostatnými kultúrnymi inštitúciami, školami a médiami tvoria reťaz, ktorá

podporuje ľudské myslenie a udržiava ho v pohybe. Možno predpokladať, že v budúcnosti budú všetci občania informačnej spoločnosti v niektorom štádiu svojho života knižnice potrebovať.

Tradičná predstava o knižnici ako mieste, kde sa zhromažďujú knihy, už nie je v súčasnej spoločnosti presná. V mnohých vedeckých knižniciach sú knihy len okrajovou časťou zbierok, pretože v oblasti informácií dochádza k rýchlemu starnutiu a obmene. Rad progresívnych knižníc začal ponúkať informácie zo svojich fondov v internete a súčasne využíva rôzne druhy dokumentov, ktoré sú prístupné v sieťach. Tradičné knižničné fondy sa začínajú digitalizovať. Knižnice by v budúcnosti mali obsahovať všetky nosiče informácií a jednotlivé médiá by sa mali navzájom dopĺňať.

Aj v čase rozvoja elektronickej komunikácie bude nevyhnutné, aby verejné a školské knižnice kladli dôraz na rozvoj čítania a sprístupňovania krásnej literatúry. Plnohodnotné občianstvo a účasť na ďalších aktivitách v modernej spoločnosti vyžadujú gramotnosť a dobré ovládanie jazyka. Knižnice majú dôležité postavenie v rozvoji čitateľstva u detí a v jeho upevňovaní a zlepšovaní u dospelých. Získavanie informácií zo sietí súčasne vyžaduje nové schopnosti a návyky. Knižnice ako poskytovatelia verejných internetovských staníc môžu významne prispieť k zdokonaleniu schopností potrebných pre prácu v sieťach u najširšej verejnosti.

Autorské právo a knižnice

Veľkým problémom, ktorý sa bude musieť v najbližšom čase riešiť, je otázka autorského práva v súvislosti s využívaním elektronických dokumentov v knižniciach. Je tu nebezpečenstvo, že niektoré doteraz presadzované princípy autorského práva môžu ohroziť prístup verejnosti k poznatkom rozširovaným prostredníctvom knižníc a archívov.

Smernice EÚ, ktoré sa týkajú autorských práv, preferujú postavenie držiteľov autorských práv na úkor používateľov. Knižnice sa usilujú o to, aby verejnosť mala právo čítať informácie na obrazovke počítača a prehľadávať elektronické knižnice a archívy práve tak slobodne, ako je to pri knižničných fondoch. Novostanovené princípy robia knižnice a archívy závislými od udeľovania (nákupu) licencií od držiteľov práva. Právo na vedomosti však nesmie byť predmetom licencie. Členské štáty EÚ by mali mať právo poskytnúť výnimky z práva držiteľov copyrightu a rozhodovať o využívaní dokumentov v knižniciach. Doteraz sú výnimky definované len veľmi úzko, sú obmedzené na využívanie na vzdelávacie účely („využitie v triede“) a výskum a neplatia všeobecne pre štúdium, čo je v rozpore s princípmi celoživotného vzdelávania. Študentom sa tak neumožní samostatne a aktívne využívať poznatky podľa svojich záujmov. Pokiaľ ide o knižnice, je snaha rozšíriť túto výnimku a zahrnúť do nej využívanie materiálov na účely štúdia, vzdelávania a výskumu.

Riešenie otázky autorských práv musí byť posudzované aj z hľadiska slobodného prístupu k informáciám a kultúre. Vytváranie bariér pre využívanie digitálnych informácií i kultúrnych hodnôt a striktné obmedzovanie ich využívania v knižniciach by oslabilo intelektuálnu tvorbu v celej Európe. Smernica o autorských právach by mala udržať rovnováhu medzi držiteľmi práva a používateľmi a jasne formulovať výnimky, ktoré by zaručili práva individuálnym používateľom a knižniciam.

Knižnice, ich súčinnosť a internet

Medzi najdôležitejšie úlohy knižníc by malo patriť poskytnutie voľného prístupu k svetovej informačnej sieti, zatiaľ má prístup k internetu len veľmi obmedzený okruh ľudí. Sprístupnenie internetových staníc a zaškoloňovanie používateľov prostredníctvom knižníc sa hodnotí veľmi pozitívne, pretože sa tak súčasne podporuje využívanie aj ďalších materiálov z oblasti kultúry. Knižnice sa považujú za vhodné miesta pre rozvoj schopností pracovať v počítačových sieťach.

Internet umožňuje, aby sa rôzne poznatky a myšlienky nevyhnutné pri rozhodovaní na všetkých úrovniach stali dostupnými každému, pričom prostredníctvom internetu môžu získať prístup k tým istým materiálom veľké i malé, bohaté i chudobné knižnice. Základné informácie pre občanov, napr. z oblasti legislatívy alebo materiály o EÚ, by mali byť v internete prístupné stále a bezplatne.

Veľmi zložitá je otázka prístupu k prameňom, ktoré obsahujú pornografiu, propagujú násilie, dezinformujú atď. Doteraz vyvinuté filtračné programy zatiaľ nepôsobia presvedčivo.

Knižnice by mali mať dve základné povinnosti, ktoré sa týkajú dokumentov vystavovaných v internete: mali by ich uchovávať pre budúce generácie a usporadúvať ich takým spôsobom, aby v nich každý našiel to, čo potrebuje. Prekážkou však je to, že dokumenty vystavované v internete sa ustavične menia. Tiež je veľmi ťažké zistiť, kto zodpovedá za ich dlhodobé uchovávanie, keďže časť materiálov sa vytvára nadnárodne alebo v kooperácii, napr. samotné publikácie EÚ.

Súčasná chaotická povaha dokumentov vystavovaných v internete ukazuje, akú cennú prácu vykonávajú knižnice katalogizovaním, klasifikáciou a ukladaním kníh a ostatných dokumentov vo vzťahu k možnosti ich neskôr vyhľadať a využiť. Dôležitou úlohou knižníc je podporiť orientáciu používateľov v sieti a poskytovať rôzne druhy vyhľadávacích služieb.

Ochrana a trvalé uchovanie knižničných zbierok je mimoriadne zložitým, finančne i technicky náročným problémom. To platí najmä pre národné knižnice a ďalšie inštitúcie, ktoré majú povinnosť dokumenty trvale uchovávať. Nie každý materiál, na ktorý sa v súčasnosti tlačí, spĺňa požiadavky dlhodobého uchovávania. Zatiaľ tiež chýbajú spoľahlivé informácie o tom, ako dlho bude možné uchovávať informácie uložené na nových netradičných médiách. Finančne mimoriadne náročný je aj prevod dokumentov na iné druhy formátov a médií, napr. mikrofilmovanie novín alebo digitalizácia zbierok.

Rozhodujúcou podmienkou efektívneho fungovania knižníc je ich pôsobenie v sieti. Iba fungujúca sieť knižníc je schopná zabezpečiť uspokojovanie širokého spektra požiadaviek používateľov. Sieť presahuje hranice pôsobnosti verejných knižníc a majú medzinárodný rozmer. Okrem tradičnej medziknižničnej výpožičnej služby je to práve internet, ktorý otvoril knižniciam nové možnosti prístupu ku knižničným fondom iných knižníc a k ďalším zdrojom informácií. Na ceste výstavby siete európskych knižníc zostáva ešte urobiť veľký kus cesty. Je to však len jedna oblasť nevyužitého potenciálu knižníc. Pomerne malý pokrok sa dosiahol napr. aj vo využívaní internetu na sprístupnenie súborných katalógov.

Knižnice a ekonomika

V štátoch EÚ knižnice zamestnávajú okolo 240 000 osôb a predstavujú tak asi 0,4 % hrubého domáceho produktu. V informačnej spoločnosti by sa mal objem ekonomického zabezpečenia knižníc zvýšiť. Informácie sa totiž stávajú čoraz dôležitejším faktorom rozvoja výroby. V jednotlivých krajinách sa na zabezpečenie činnosti verejných knižníc venuje necelé 1 % verejných výdavkov, hoci knižnice využívajú približne dve tretiny populácie. Na druhej strane sa knižničné zbierky v krajinách EÚ nevyužívajú dostatočne. Toto veľké bohatstvo a do neho vložený kapitál nemôže byť produktívny bez nových investícií.

Knižnice nemožno považovať za ekonomicky sebestačné. Aj keď niektoré knižničné služby môžu byť poskytované na ekonomickom základe, z celkového hľadiska ide iba o okrajový jav, ktorý v knižniciach nemožno všeobecne aplikovať. Môžu však zefektívniť čerpanie výdavkov na svoju činnosť.

Knižnice môžu mať veľký vplyv na spoločnosť v okruhu svojej pôsobnosti aj na každodenný život svojich používateľov - vo voľnom čase udržiavajú a obnovujú schopnosti ľudí ďalej pracovať, môžu aktívne pomáhať ľuďom pri rekvalifikácii a hľadaní nových pracovných príležitostí (čo je ďalší styčný bod činnosti knižníc s oblasťou celoživotného vzdelávania), knižnice sa stávajú nenahraditeľné pre mnoho rôznych trhových subjektov, môžu byť priekopníkmi pri sprístupňovaní internetu atď.

Poplatky za využívanie služieb verejných knižníc sa v jednotlivých krajinách značne líšia. Niekde sa platí za vystavenie členského preukazu, niekde musí čitateľ platiť za vypožičanie zvláštnych typov dokumentov, napr. videokazety, kompaktné disky a i. Vo všetkých krajinách sa vyberajú sankčné poplatky, poplatky za rezerváciu dokumentov a podobne.

Poplatky sa môžu stať limitujúcim faktorom využívania knižničných služieb. Diskusia je zameraná najmä na poplatky za požičovanie. Odporcovia týchto poplatkov upozorňujú, že uplatňovanie týchto poplatkov vedie k obmedzeniu výpožičných služieb, pričom príjem z výpožičných poplatkov prináša len malý zisk a nerieši finančné problémy knižníc.

Diskutuje sa aj o možnosti vyberať poplatky za využívanie katalógov knižníc, najmä národných bibliografií. Kritici to považujú za nerozumné, lebo informácie sa zhromažďujú za finančné prostriedky plynúce z daní z príjmu a sú súčasťou národného kultúrneho dedičstva, ktoré patrí všetkým.

Materiály, ktorých vznik bol financovaný z daní, by sa mali poskytovať zadarmo. Príkladom môžu byť rôzne druhy štatistík, tieto dokumenty by mali byť z hľadiska demokracie všeobecne prístupné. Sprístupňovanie týchto informácií v internete môže v tomto prípade výrazne znížiť distribučné poplatky.

Odporúčanie Európskeho parlamentu

Dôležitou súčasťou pripravovanej Zelenej knihy o úlohe knižníc v modernom svete budú aj rôzne odporúčania jednotlivým orgánom Európskeho parlamentu a jeho komisiám, i jednotlivým členským štátom EÚ. Uvedme niektoré z nich, ktoré majú širšiu platnosť:

- Knižnice patria k najdôležitejším systémom, ktoré umožňujú prístup k poznatkom a kultúrnym hodnotám, preto by ich problematika mala byť zahrnutá do všetkých strategických materiálov EÚ, ktoré sú určené pre informačnú spoločnosť, napr. do plánov a programov týkajúcich sa kultúrnej, vedeckej, vzdelávacej a informačnej politiky vrátane zodpovedajúcich rozpočtových opatrení.
- Podpora výstavby sietí európskych knižníc by mala pokračovať i v rámci 5. rámcového programu výskumu a technologického rozvoja EÚ na roky 1998 - 2002. Pozornosť by sa mala sústrediť najmä na vytvorenie všeobecných štandardov spracovania, uchovávaní a prenosu informácií a zabezpečenia kompatibility knižničných systémov. Aj v iných programoch EÚ by sa mala venovať väčšia podpora informačnej a kultúrnej činnosti knižníc, než tomu bolo doteraz.
- Orgánom EÚ sa odporúča, aby pri riešení otázok autorských práv vzali do úvahy úlohu knižníc pri zabezpečovaní rovnoprávneho prístupu k informáciám pre verejnosť. Smernica o autorskom práve by mala zachovať terajšiu rovnováhu medzi stranami: na jednej strane by mala obhajovať záujmy držiteľov autorských práv a na druhej strane by nemala brániť využívaniu ich diel verejnosťou.
- Mali by sa skvalitniť nástroje na hodnotenie knižničných služieb a spracovanie štatistík tak, aby získané údaje umožňovali vzájomné porovnanie.

Členské štáty Európskej únie by mali:

- rozvoj knižníc zahrnúť do svojich strategických plánov, programov a rozpočtov,
- prijať zodpovedajúce opatrenia, ktoré umožnia knižniciam hrať aktívnu rolu pri poskytovaní prístupu k informáciám a ich odzdvávaní,
- umožniť knižniciam nakupovať i drahšie malotirážne publikácie, ktoré podporujú kultúrnu a jazykovú rôznorodosť a knižnice ich môžu sprístupniť širokej verejnosti,

- poskytnúť prostriedky zo svojich rozpočtov na financovanie programov digitalizácie a ochrany dokumentov, aby bolo toto kultúrne dedičstvo zachované pre budúce generácie v podobe, ktorá umožní vďaka spoločným štandardom prístup k týmto dokumentom čo najväčšiemu počtu ľudí a ich využívanie v zahraničí,
- vytvoriť také systémy, ktorých prostredníctvom by bolo možné v súlade s princípmi zákona o povinnom výtlačku zabezpečiť zhromažďovanie a uchovávanie materiálov vytváraných v národnom i medzinárodnom meradle, bez ohľadu na formu dokumentu,
- poskytnúť všetkým typom knižníc zodpovedajúce finančné zabezpečenie a zabezpečiť ich moderné vybavenie, najmä však pripojenie na internet,
- zabezpečiť, aby základné služby knižníc, ako napr. požičiavanie vlastných dokumentov knižníc a využívanie referenčných dokumentov, boli poskytované bezplatne, tak ako sa to odporúča v Manifeste UNESCO o verejných knižniciach (knižnice sú vo svojej podstate službou najširšej verejnosti, v ktorej sa kladie dôraz na rovnoprávny prístup k informáciám a kultúrnym hodnotám),
- zabezpečiť, aby dôležité dokumenty, ktoré vznikli z daňových príjmov, ako sú legislatívne dokumenty, rozhodnutia zastupiteľských orgánov, štatistiky a národné bibliografie, boli prístupné verejnosti a ostatným používateľom prostredníctvom knižníc bez ohľadu na ich formu (preferovaná by mala byť forma zverejňovania týchto informácií pomocou sietí),
- lepšie prispôsobiť svoje vzdelávacie systémy vývoju informačnej spoločnosti, pričom najmä pracovníci knižníc si musia osvojiť technické schopnosti, aby dokázali aktívne pomáhať používateľom.

Možno predpokladať, že prijatie Zelenej knihy o úlohe knižníc v modernom svete Európskym parlamentom posilní spoločenské postavenie knižníc a umožní ich rýchlejší rozvoj v súvislosti s požiadavkami informačnej spoločnosti.

*Prameň: Čtenář 50/1998 č. 11 a 12, s. 306 - 308 a 338 - 340.
(Výtah pripravil a preložil Ing. J. Kurák)*

Informačná spoločnosť: Zelená kniha o verejnom informačnom sektore

Európska komisia vydala Zelenú knihu o verejnom informačnom sektore, dostupnú v angličtine, nemčine a iných jazykoch na:

<http://www2.echo.lu/info2000/en/publicsector/greenpaper.htm> I

Zelená kniha nenavrhuje členským štátom, aby zbierali alebo publikovali viac informácií, ale aby dostupné informácie v zásade boli k dispozícii na použitie za jasnejších a jednoduchších podmienok. Zelený dokument kladie na svojich 30 stranách mnoho otázok, ako napr.:

- Čo je copyright, ochrana dát a liability implications?
- Aké nové bariéry spôsobil na európskej úrovni fakt, že podmienky prístupu k informáciám sú v jednotlivých členských štátoch odlišné?
- Aké sú dôsledky toho, že členské štáty majú - pokiaľ ide o informácie - rozdielne cenové politiky?
- Mohlo by vybudovanie európskych metadát pomôcť občanovi a firme všade v Európe pri hľadaní vlastnej cesty vo verejnom informačnom systéme?
- V akom rozsahu sú politiky vykonávané európskymi inštitúciami v oblasti prístupu a šírenia informácií adekvátne?

AKCIE

• Výročné stretnutie Rady EBLIDA

Londýn, 7. - 8. máj 1999

Na programe zasadnutia Rady EBLIDA budú okrem voľby nového výkonného výboru a nového prezidenta, rokovania o interných záležitostiach a odborný program. Podrobnosti budú včas k dispozícii.

• Miestna knižnica – globálna komunita: verejná knižnica vo veku internetu

Birmingham, 16. - 21. máj 1999

Tento medzinárodný seminár bude venovaný poslednému rozvoju budovania siete verejných knižníc a významnej úlohe miestnych knižníc v globálnom prostredí sieťových komunikácií a riadenia informácií. Pre knižnice to bude výborná možnosť podieľať sa na spolupráci, podpore vzdelávania, celoživotného štúdia

a kultúrneho rozvoja. Je zameraný na vymedzenie stratégie budovania siete knižníc v kontexte so štátnou príslušnosťou a správou a na preskúmanie problémov strategických a organizačných zmien, ktoré sú pred nami v prechodnom období od tlačovej k elektronickej ére.

Kontakt:

International Seminars, The British Council, 1 Beaumont Place, Oxford OX1 2PJ, United Kingdom; Tel: +44 1865 316 636; Fax: +44 1865 557 368; email: international.seminars@britcoun.org; <http://www.britcoun.org/seminars/>

- **Tretia medzinárodná konferencia o koncepciách knižničnej a informačnej vedy (COLIS 3): Digitálne knižnice: interdisciplinárne koncepcie, problémy a príležitosti**

Dubrovnik, 23. - 26. máj 1999

Ďalšie informácie a kontakt:

Department of information Science, Faculty of Philosophy, University of Zagreb, I. Lucica 3, 10000 Zagreb, Croatia; Tel: +385 1 612 0006; fax: +385 1 615 6879; email: colis3@ffzg.hr; <http://www.ffzg.hr/infoz/colis3> alebo <http://www.scils.rugers.edu/colis3>

- **Knižnice bez stien 3: Dodávka knižničných služieb vzdialeným používateľom**

Rhodes, september 1999

Konferencia je venovaná problematike celoživotného štúdia, čo vyžaduje, aby boli študijné možnosti poskytnuté všetkým občanom v ich kraji, v zamestnaní alebo doma a aby vyústili do prestavby vyššieho vzdelávania. Knižnice budú nútené hľadať inovačné a nápadité spôsoby na podporu takého štúdia. Budú zahrnuté nasledujúce témy: celoživotné štúdium, regionálne aktivity knižnic prostredníctvom siete, sociálne a humánne otázky distribuovaných knižničných služieb, otvorené a dištančné štúdium, spolupráca medzi knižnicami rôznych typov, bežné problémy a doškoloňovanie personálu v rozptýlených knižniciach a iné.

Ďalšie informácie na:

Libraries Without Walls 3, Centre for Research in Library & Information Management (CERLIM), Department of Information and Communications, Manchester Metropolitan University, Geoffry Manton Building, Rosamont Street West, Off Oxford Road, Manchester M15 6LL, United Kingdom ;Tel: +44 161 247 6142; fax: +44 161 247 6351; email: cerlim@mmu.ac.uk;

- **Informační specialisti pre 21. storočie**

Hanover, 14. - 15. október 1999

Kontakt:

Fachhochschule Hannover, Fachbereich Informations- und Kommunikationswesen, Conference Office, Ricklinger Stadtweg 120, D-30459 Hannover, Germany; Tel: +49 511 9296 600; fax: +49 511 9296 610; email: conference99@ik.fh-hannover.de; <http://Conference99.fh-hannover.de/>.

Výber a preklad: Ing. J. Kurák